

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Erika Gorčicová

Vzdělávání žen v etapách vývoje dějin lidstva

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Krejsová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR FULL-TIME STUDIES

2014-2016

BACHELOR THESIS

Erika Gorčicová

**Women's education in the stages of development of human
history**

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Jana Krejsová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Jméno autorky .....

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Janě Krejsové za věcné rady, její čas a odborné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vzděláváním žen v etapách vývoje dějin lidstva, konkrétně od starověku do současnosti, se zaměřením na české země v 19. století. V tomto období se v českých zemích naplno projevíly emancipační tendence. Ženy se začaly snažit prosazovat své názory ve společnosti a bojovaly za získání plnohodnotného vzdělání, které by jim pomohlo k větší samostatnosti. V těchto emancipačních snahách jim pomáhaly různé ženské spolky, které v 19. století začaly vznikat a některým se tato práce také věnuje. V závěru práce je kapitola věnovaná významným českým ženám, které přispěly k emancipaci žen. Cílem práce je seznámit čtenáře s tím, jak se ženy dostávaly k plnohodnotnému vzdělání a poukázat na problém týkající se postavení žen ve společnosti, který je aktuální i v dnešní době.

Klíčová slova

Emancipace, Historie, Spolky, Vzdělání, Životopis, Ženská práva, Ženy, 19. století.

Annotation

This Bachelor thesis deals with the education of women in various stages of human history, particularly from antiquity to the present, focusing on Czech lands in the 19th century. During that time emancipation tendencies fully showed in Czech lands. Women began to promote their opinions in society and fought for full-featured education that would help them to be more independent. Various women's associations assisted them in these emancipatory efforts. These associations were also formed during this period and this work takes a closer look at some of them. This thesis also discuss Czech women who have contributed to the emancipation of women. The main goal of this thesis is to familiarize the reader with the way how women approached to full-featured education and highlight the problem of women status in society, which is current even today.

Keywords

Association, Biography, Education, Emancipation, History, Women, Women's rights, 19th century.

ÚVOD.....	9
1 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN VE STAROVĚKU	11
1.1 Starověký Řím	11
1.2 Starověké Řecko	12
2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN VE STŘEDOVĚKU A V 16. STOLETÍ	14
2.1 Ženské církevní řády.....	14
2.2 Vzdělávání žen v 16. století.....	15
3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V 17. – 18. STOLETÍ.....	17
3.1 Vzdělávání žen v 17. století.....	17
3.2 Vzdělávání žen v 18. století.....	17
3.3 Tereziánský školský zákon	18
4 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V 19. STOLETÍ.....	21
4.1 Domácí výuka dívek v 19. století	21
4.2 Vzdělávání žen v době Národního obrození	24
4.3 Hasnerova reforma školství	25
4.4 Ženské spolky v 19. století	27
4.4.1 Spolek sv. Ludmily	28
4.4.2 Americký klub dam.....	29
4.4.3 Tělocvičný spolek paní a dívek pražských.....	32
4.4.4 Ženský výrobní spolek český.....	33
4.4.5 Spolek Domácnost	35
5 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN A PŘÍSTUP K ŽENÁM V NOVOVĚKU	37
5.1 Vzdělávání žen ve 20. století	37
5.2 Současné ženy.....	39
5.2.1 Vzdělávání žen v současnosti	40
5.2.2 Postavení současných žen na trhu práce	41
5.2.3 Postavení současných žen v rodině	42
5.3 Pohled na dnešní ženu	45
5.3.1 Žena jako „strážkyně krbu“ v minulosti.....	45
5.3.2 Žena jako „matka a partnerka“ v současnosti	45
6 VÝZNAMNÉ ŽENY HISTORIE	47
6.1 Magdalena Dobromila Rettigová.....	47
6.2 Marie Riegerová-Palacká.....	49
6.3 Karolina Světlá	50
6.4 Josefa Náprstková	52

6.5	Eliška Krásnohorská	54
	ZÁVĚR	56
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58

ÚVOD

Bakalářská práce se bude věnovat vzdělávání žen v etapách vývoje dějin lidstva. Vzdělávání je v dnešní době jedním ze základních předpokladů k tomu, aby se člověk mohl plnohodnotně zapojit a začlenit do fungující společnosti. Dosažené vzdělání také bezesporu patří mezi základní atributy při hledání zaměstnání a v neposlední řadě je to opět vzdělání, které má velký vliv na sociální status osob. Dnes se může každý člověk sám svobodně rozhodnout, jestli chce po ukončení základní povinné školní docházky pokračovat ve vzdělávání dál a pokud ano, jaký typ institucionální výchovy si vybere. Přesto tyto podmínky pro vzdělávání nebyly vždy takové, jak je známe dnes.

Samotné ženské vzdělávání si prošlo obrovským vývojem, který se bude tato bakalářská práce snažit přiblížit. Cílem bude zmapovat vývoj ženského vzdělávání od starověkých civilizací až po současnost a poukázat na to, jak moc se toto vzdělávání v různých časových etapách měnilo. Bakalářská práce se zaměří na období 19. století v českých zemích, a to proto, že v tomto období se projeví různé emancipační tendence nejsilněji. Ženy si začaly uvědomovat potřebu prosazení sebe samých. První snahy o prosazení ženského elementu ve společnosti, přišly ve chvíli, kdy začaly vznikat různé spolky, kterým se tato práce bude také věnovat. V těchto spolcích, zakládaných převážně ženami z vyšších společenských vrstev, se poprvé začalo diskutovat o nerovnoprávném postavení mezi muži a ženami. Tento problém tu byl od dávné minulosti a mnoha představitelkám ženského pohlaví začal překážet. Ženy se proto v těchto spolcích kromě dobročinné činnosti, snažily pomocí přednášek a besed něco nového naučit a doplnit si své vzdělání, aby mohly dokázat mužům, že jsou stejně schopné jako oni, a jejich názory mají stejnou váhu.

Poslední část práce, bude věnovaná významným ženám, které se v době 19. století v českých zemích nebály prosazovat a nahlas veřejně říkat své názory, přestože často nebyly brány vážně a v začátcích se na ně soudobá společnost dívala velice kriticky a s despektem. Ony se přesto nevzdaly a díky svému nezlomnému úsilí, neústupným názorům, píli a charakteru dokázaly vylepšit podmínky pro ženské vzdělávání všem jejich následovatelkám, které mají díky nim možnost kvalitnějšího vzdělání. Kromě toho se tyto ženy angažovaly v otázce postavení žen ve společnosti, a snažily se okolí

přesvědčit o důležitosti rovného postavení obou pohlaví. Velkou měrou tedy přispěly také k samotné emancipaci.

Tato bakalářská práce bude pro svou povahu psána pouze jako teoretická a bude čerpat z historické a sociologické literatury.

1 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN VE STAROVĚKU

Starověk je období, které trvalo zhruba čtyři a půl tisíce let asi do 14. století našeho letopočtu. Tehdejší obyvatelstvo se skládalo z indoevropanů a předindoevropanů. Předindoevropané uctívali ženu jako matku a panoval zde matriarchát, naopak indoevropané uctívali muže, jako bojovníka, a panoval zde patriarchát.¹ Postupem času došlo k prolínání obou těchto kultur, kdy převládlo smýšlení patriarchální.

Žena se stala opatrovatelkou dětí a starala se o chod domácnosti, tím končila veškerá její práva, povinnosti a pravomoci, její slovo nic neznamenovalo. Muž se stal hlavou rodiny a tím, kdo vše určuje. Co se týče vzdělávání ve starověku, nejvíce dochovaných informací máme o starověkém Řecku a Římě, kdy se v této souvislosti nejvíce hovoří o antické Spartě.²

1.1 Starověký Řím

V Římě, konkrétně na území antické Sparty, se můžeme setkat s výchovou, která byla unikátní v tom, že se mladé dívky směly účastnit vyučování společně s chlapci. „*Spartanky se před provdáním věnovaly stejným tělesným cvičením jako muži. Běhaly, zápasily, házely diskem.*“³ Výchova zde byla považována za velmi důležitou pro obě pohlaví z toho důvodu, že v případě války mohly jen silné ženy obstát a uchránit město od případných útoků nepřátelských kmenů, dalším důvodem bylo také to, že jen silná a zdravá žena může plodit zdravé a silné potomky.⁴

Římané měli také kněžskou hierarchii. Byl to jediný starověký stát, ve kterém bylo něco takového možné. Mezi vážené kněžské sbory patřil například sbor vestálek. „*Do tohoto sboru vstupovaly ženy mezi 6. a 10. rokem svého věku, jejich služby trvaly zhruba 30 let. Vestálky byly velmi váženy, přesto však byl vlastním náčelníkem muž.*“⁵ Je tedy patrné, že v římském státě měly ženy alespoň nějaké postavení. Patriarchální smýšlení

¹ BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 5. ISBN neuvedené.

² BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 6-7. ISBN neuvedené.

³ VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 12. ISBN 978-80-86723-74-7.

⁴ VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 12-13. ISBN 978-80-86723-74-7.

⁵ BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 22. ISBN neuvedené.

obyvatelstva ovšem nedovolovalo ženám plnohodnotný život a vzdělání po všech stránkách, fyzických i duševních.

1.2 Starověké Řecko

Žena ve starověkém Řecku byla nesvobodná a neměla žádná práva. Její jedinou povinností bylo starat se o rodinu a domácnost. Takové smýšlení zde panovalo i přesto, že Řekové měli nejvyspělejší kulturu ze všech starověkých států. Dívky neměly možnost sportovat, ani se stýkat s chlapci na veřejnosti. Dostalo se jim jen základů hudby, tance, čtení a počítání.⁶ „*Úkoly ženy byly: výchova synů do doby, než přišel do domu učitel, výchova dcer do provdání, ošetřování nemocných členů rodiny.*“⁷ V Řecku byla tedy situace v rámci ženského postavení a vzdělání ještě horší než v Římě.

Ženy se mohly účastnit jen těch náboženských sešlostí, které byly určené pouze jim. Nebylo vhodné, aby žena vycházela příliš z domu a stýkala se s lidmi. Jedinými vzdělanými ženami v Řecku byli Hetéry, šlo o cizinky, které nepocházely přímo z Řecka a neměly zde žádná občanská práva. Často se z těchto žen stávaly prodejné děvy, které sloužily mužům k zábavě a lehkým debatám.⁸

Mnoho řeckých filosofů nepatřilo k zastáncům žen. Je ale patrné, že se otázkou postavení a vzdělávání žen ve společnosti zabývali. Například významný myslitel Xenofon chtěl mít ženu jen v rodině stejně jako Aristoteles, významný žák Platóna. Aristoteles s myšlenkou svého učitele o rovném postavení žen a mužů nesouhlasil, zastával názor, že výchova je důležitá, ale má být určena pouze mladým mužům z vyšších společenských vrstev, dívky Aristoteles zcela opomíjel.⁹

Výjimku tvořili Sokrates a již výše zmíněný Platón. Tito řečtí filosofové naopak smýšleli o rovném postavení ženy a muže, včetně vzdělání, což bylo v té době velice

---

⁶ VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009, s. 12. ISBN 978-80-86723-74-7.

⁷ BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 22. ISBN neuvedené.

⁸ BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 14-15. ISBN neuvedené.

⁹ ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 1999, s. 13. ISBN 80-7184-797-6.

unikátní. Podle nich se smějí všichni lidé vzdělávat, muži i ženy. Obě pohlaví se mají věnovat hudbě, gymnastice, jízdě na koni a výcviku vojenskému. Ženy mají ke všemu schopnosti jako muži, jen jsou tělesně slabší.¹⁰ Bohužel, se jejich názory nesetkaly s přílišným zájmem ostatních patriarchálně založených obyvatel Řecka, a proto se nikdy jejich myšlenky nezrealizovaly. Kdyby tomu tak bylo, pozdější dějiny by pravděpodobně vypadaly úplně jinak.

---

¹⁰ BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941, s. 16-17. ISBN neuvedené.

2 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN VE STŘEDOVĚKU A V 16. STOLETÍ

Celý středověk, který trval zhruba do roku 1492¹¹, nebyl pro ženy vůbec lehkou historickou etapou, jak z pohledu vzdělání, tak z pohledu postavení ženy. Z předchozího textu je patrné, že špatné postavení měly ženy už od antiky a ve středověku k mnoha změnám nedošlo. Muž je zde i nadále chápán jako někdo, kdo je víc než žena, která je hříšnicí a méně cennou bytostí, tudíž jsou její práva včetně vzdělání velmi omezena. Ženy byly vyloučeny z veřejného života, jejich starostí se stala rodina a domácnost, stejně jako v antice. V této době je negativní smýšlení o ženách velice rozšířené, přijímané a podporované okolním světem, málo kdo se snažil ženy hájit. U moci byla církev, která se považovala za jedinou všeznalou instituci, a to co hlásala, bylo nevyvratitelnou pravdou a slovem Božím.

Například již sv. Pavel zdůrazňuje, že hlavou všech lidí je Kristus, hlavou ženy muž.¹² Střediskem veškeré vzdělanosti byly ve středověku kláštery a s nimi spojené církevní organizace. Veškerá vzdělanost byla soustředována zde. Postupem času začaly vznikat ženské řády, které se snažily vzdělávat ženy. V těchto řádech vždy fungovaly pouze ženy bez mužů a ženy zde nikdy nemohly dosáhnout takové úrovně vzdělání, jaké se v té době dostávalo mužům.¹³

2.1 Ženské církevní řády

Ve středověku se setkáváme se třemi druhy škol, jednalo se o školy katedrální, klášterní a farní. Tyto školy byly zřizovány církví. Žena do nich neměla přístup, v těchto školách se vzdělávali pouze muži. Pokud se v této době dívky vzdělávaly, pak v domě rodičů, kde se učily jak se starat o domácnost a rodinu. Dívky, které se zaslíbily

---

¹¹ VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. s. 12. ISBN 978-80-86723-74-7.

¹² LENDEROVÁ, Milena, ed. *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, s. 14. ISBN 80-246-0375-6.

¹³ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, s. 27. ISBN 80-246-0375-6.

Bohu, měly možnost využít vzdělávání v klášterech,¹⁴ a to především díky koncilu, konanému katolickou církví v Trentu. Jednalo se o takzvaný Tridentýský koncil, který prosazoval vzdělání jako předpoklad výuky v přísné katolické víře od nejútlejšího mládí i pro dívky.¹⁵

Mezi nejvýznamnější ženské církevní řády patřily řády Cisterciáček a Benediktinek. Kláštery těchto řádů vznikaly po celé Evropě i u nás v českých zemích. Mezi zakladatelky řádu Cisterciáček v českých zemích patří manželka Přemysla Otakara I. královna Konstancie, která založila tento řád v Oslavanech a Tišnově. Další významnou zakladatelkou byla královna Eliška Rejčka, která založila kláštery například v Pohledu, Sezemicích nebo Starém Brně. Za zmínku stojí i vznik kláštera Voršilek v Praze na Národní třídě, tento řád se staral o ženské vzdělání, ale také ošetřoval nemocné a chudé.¹⁶

Další řády, které přispívaly k ženské vzdělanosti, byly žebravé řády, například řády Dominikánek, Vizitantek nebo Magdalenek. Kromě církevních ženských řádů tu byly také ženské náboženské sekty. Členky sekty Beghardů nazývané Bekyně, například učily své žáky základy literárního umění, společenskou výchovu a ženské ruční práce.¹⁷

2.2 Vzdělávání žen v 16. století

S příchodem 16. století si lidé částečně začali uvědomovat nezbytnost ženského vzdělání a školství, a tak se začaly objevovat teoretické úvahy o nezbytnosti a rozsahu vzdělání, které by ženám mělo náležet. Mezi významné osobnosti, které se přikláněly k názoru přiměřeného vzdělání pro ženy, byl například španělský humanista Juan Luis Vives, německý reformátor Martin Luther nebo holandský humanista Erasmus

---

¹⁴ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002, s. 39. ISBN 80-246-0375-6.

¹⁵ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 40-41. ISBN 80-204-0737-5.

¹⁶ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 40-42. ISBN 80-204-0737-5.

¹⁷ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 40. ISBN 80-204-0737-5.

Rotterdamský. V českých zemích měly dívky možnost docházet kromě škol církevních, také do soukromých škol, označovaných jako „školy pokoutní“. V těchto školách měla své pevné místo čeština. Dívkám zde bylo většinou vyhrazeno zvláštní oddělení.¹⁸

Pokoutní školy začaly vznikat například v Kadani, Mělníce, Hradci Králové, ve Slaném, Lounech. Seznamovaly dívky se základy literárních předmětů a s šitím. Ve školách zřizovaných mnichy, takzvaných bratrských školách, byly v té době v odděleních nejmenších žáčků chlapecké a dívčí třídy.¹⁹

V 16. století se v Evropě i v českých zemích začaly podmínky pro vzdělávání žen nepatrně zlepšovat. V Evropě panoval humanismus a renesance. V českých zemích bylo veškeré vědění neustále pod patronátem církve, přesto zde byly viditelné snahy o poskytnutí tehdejšího základního vzdělání i pro ženy. Vyšší učení však stále zůstávalo vyhrazeno pouze mužům.

---

¹⁸ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 40. ISBN 80-204-0737-5.

¹⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 39. ISBN 80-204-0737-5.

3 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V 17. – 18. STOLETÍ

V Evropě se v 17. století příliš neřešilo vzdělání žen ani jejich postavení, proto se vzdělanost žen nezvyšovala a tato otázka nebyla nijak řešena. S nástupem 18. století došlo ke zlepšení.

Všeobecně se dá říci, že k výchově a vědění v té době veřejnost kromě škol, nejvíce využívala drobné spisy, návodnou literaturu, noviny, časopisy, tradiční kalendáře a jiné pomůcky. Populární byly také knižní lékařské rady a různé návody.²⁰

3.1 Vzdělávání žen v 17. století

V Evropě v 17. století stojí za zmínku pouze pár lidí, mezi které bezesporu patří Angličanky Bathsua Pellová-Makinová a Mary Astellová. Tyto dvě ženy vypracovaly systematický učební plán pro ženy, ve kterém byly zahrnuty jazyky a přírodní vědy. Bohužel, nebyly příliš úspěšné v rámci jeho propagace, neboť jejich učební plán se jim nepodařilo rozšířit mezi veřejnost. Bylo to i z toho důvodu, že společnost, jako taková, stále brala ženské vzdělání jako přežitek a nebyl zájem ani snaha na této situaci nic měnit. Další osoba, která se touto otázkou zabývala, byl německý právník Wilhelm Ignatio Schütz, který napsal spisek Ozdoby pohlaví ženského. Tento spisek posléze vyvolal velké diskuse na téma ženského vzdělání. Další významnou událostí byl vznik prvních salónů ve Francii, v nichž ženy vážně diskutovaly nejen o manželském svazku založeném na úctě mezi mužem a ženou, ale i o kvalitním dívčím školství. Těchto debat se účastnily šlechtičny nebo ženy z vyšší společnosti.²¹

3.2 Vzdělávání žen v 18. století

V Evropě se v 18. století v rámci všeobecného vzdělávání začala nejvíce angažovat Francie, která považovala otázku vzdělanosti ženy za mimořádně důležitou. „*Mezi lety 1715-1759 zde vzniklo 51 děl o výchově dívek, v letech 1760-1790 už to bylo více než třikrát tolik. Velký Ženevan Jean-Jacques Rousseau se ozval s vlastní představou:*

---

²⁰ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 192. ISBN 978-80-246-1683-4.

²¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 41. ISBN 80-204-0737-5.

veškerá výchova ženy musí odpovídat potřebám mužů, ženy se jim musí líbit, být jim užitečné, vychovávat jejich děti. Ženě netřeba myslet, stačí, když miluje. Učinit život příjemným a šťastným – takové jsou její úkoly bez ohledu na dobu či prostředí, toto je třeba vštěpovat od dětství.²² Rousseuvo dílo, které vyšlo roku 1762 pod názvem *Emil* čili o výchově, rozvířilo veliké debaty.²³ Je patrné, že Jean-Jacques Rousseau se přikláněl k tomu, že žena je podřízena muži a tento postoj mu zůstal po celý jeho život.

Dá se předpokládat, že si muži začali pomalu uvědomovat, že je v jejich zájmu žena nepřiliš vzdělaná, protože v momentě, kdy se začne vzdělávat, je už pouze otázkou času její samostatnost a nezávislost na muži. Pro mužské pokolení by tato situace představovala velký problém, už jen z toho důvodu, že muži nezvládali jakékoliv ženské práce a neměli zájem se je začít učit. V neposlední řadě také nikdo nechtěl například začít obchodovat s ženou, jako se svým rovnocenným partnerem, proto drtivá většina mužů zaujímal takový odmítavý postoj vůči ženě a jejímu vzdělání.²⁴

Ve střední Evropě, která nebyla tak vyspělá jako zbytek Evropy, se spíše diskutovalo o vzdělání jako takovém, otázka vzdělanosti žen zatím na programu nebyla. První zemí, která zaručila pro své obyvatelstvo povinné základní vzdělání pro všechny děti příslušného věku, bylo Prusko. Rakousko ho záhy následovalo vznikem přelomového Tereziánského školského zákona.²⁵

3.3 Tereziánský školský zákon

Tereziánský školský zákon byl zákon, který vznikl v Rakousko-uherských zemích. Jedna z prvních osob, která se angažovala v rámci rozšíření všeobecného vzdělání pro obě pohlaví, byl Ferdinand Kindermann a hlavně díky jeho myšlenkám vznikl Tereziánský školský zákon. Jednalo se o děkana z Kaplice na buquoyském novohradském panství, později litoměřického biskupa. Jeho představa o objemu

---

²² LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 42. ISBN 80-204-0737-5.

²³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 42. ISBN 80-204-0737-5.

²⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 45. ISBN 80-204-0737-5.

²⁵ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 43. ISBN 80-204-0737-5.

vzdělání, které se mělo rozšířit mezi všechny vrstvy obyvatelstva, byla číst, psát, počítat, katechismus²⁶ a praktické činnosti potřebné ve venkovském hospodářství. „*Tak vznikly industriální školy, kde děti obou pohlaví získaly základy gramotnosti, katechismu, ovládaly přádelnictví, tkalcovství, chlapci sadařství, včelařství, výrobu knoflíků, dívky základy šití a dalších ručních prací.*“²⁷

Tereziánský patent Schulpatent, který vypracoval roku 1774 zaháňský opat Ignác Felbiger na podnět Marie Terezie, vešel v platnost k 1. lednu 1775. Jednalo se o výše zmiňovaný Tereziánský školský zákon. Od tohoto data začala platit vzdělávací povinnost pro všechny děti od 6 do 12 let. Předpokládalo se, že ve 12 letech končila jedna z etap životního cyklu a dítě bylo zralé nejen pro první zpověď a přijímání, ale i pro učení se řemeslu. Z tohoto důvodu docházka 12. rokem končila. Ovšem nadaní chlapci mohli navštěvovat ještě třetí a čtvrté třídy. Zákon nenařizoval povinnou školní docházku, bylo možné dítě vzdělávat pouze doma. V tomto případě bylo nutné, aby dvakrát do roka přišlo k prověření svých dosavadních vědomostí do hlavní či normální školy. Rodiče, volili docházku do těchto škol většinou jen z toho důvodu, že na soukromé učitele neměli dostatečné finanční prostředky. Toto vše platilo pouze pro chlapce. Pokud dívka nedocházela do školy, protože si to její rodiče nepřáli, nemusela. Neúčast dívek na vyučování nebyla učiteli nijak řešena.²⁸

To se změnilo až v roce 1780, kdy pro dívky začalo platit to co pro chlapce a musely se začít povinně účastnit školní docházky. V krajských městech tak začalo vznikat více škol hlavních. Měly do nich docházet děti obou pohlaví, realita byla ovšem jiná. Dívky do hlavních škol ze začátku vůbec nechodily, tam, kde nebyla speciální škola dívčí, zůstávaly dívky v soukromých školách. Koncem 70. let zmizely soukromé školy a dívky začaly navštěvovat školy hlavní.²⁹ „*10 let po uvedení reformy v život, roku 1786 bylo v Čechách 2 200 škol – triviálních, hlavních a normálních. V celkovém počtu škol*

---

²⁶ Katechismus - označuje souhrn křesťanské nauky, výklad hlavních složek křesťanského učení [NAŠE RODINA. *Co najdeme v katechismu* [online]. 2008 [cit. 2015-10-19]].

²⁷ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 196. ISBN 978-80-246-1683-4.

²⁸ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 43-45. ISBN 80-204-0737-5.

²⁹ Trivium - jedná se o trojici vyučovacích předmětů ve starších školách, konkrétně o čtení, psaní, počítání [SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Co je to trivium?* [online]. 2011 [cit. 2015-10-19]].

*však figurovalo jen 36 dívčích s necelými 3 000 žákyň. Veřejné dívčí školy byly po vydání patentu vzácné všude v Evropě. V roce 1787 byly v Praze tyto dívčí školy normální škola vedená voršilkami, škola vedená anglickými pannami, farní škola u Matky boží před Týnem a triviální židovská škola. Rozhodující místo v učebních plánech zaujímaly ženské ruční práce, následoval katechismus a trivium.*³⁰

Jak už bylo výše zmíněno, docházka do školy pro dívky končila po absolvování druhé třídy. I kdyby dívky měly ambice navštěvovat školu nadále, bylo jim to odepřeno, protože třetí a čtvrté třídy byly vyhrazeny pouze pro chlapce. Jakmile dívka dosáhla věku 12 let, musela ze školy bez výjimky odejít.

Dívky se poté začaly věnovat pracím v domácnosti nebo pomáhaly na poli, popřípadě odcházely do služby pryč od svých rodičů. Do svých 15 let ještě mohly navštěvovat nedělní opakovací kurzy.³¹

Důvodů k pomalému prosazování ženské gramotnosti bylo mnoho. Hlavním problémem byla představa o jeho zbytečnosti, která byla zakořeněná ve všech sociálních vrstvách. Jedním z dalších problémů byly sociální faktory například nedostatek pomůcek u dívek ze slabších sociálních vrstev a další.³² V celé této historické etapě nicméně panuje i nadále přesvědčení, že jakékoliv znalosti přesahující trivium a katechismus jsou pro ženy zbytečné.

---

³⁰ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 44. ISBN 80-204-0737-5.

³¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 45. ISBN 80-204-0737-5.

³² LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 45-46. ISBN 80-204-0737-5.

4 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN V 19. STOLETÍ

Struktura vzdělanosti národa a jednotlivé stupně institucionální výchovy se dotvářely a stabilizovaly po celé 19. století. Schopnost číst, psát a počítat se stala samozřejmostí pro všechny, bez rozdílu pohlaví. Skutečná vzdělanost však zůstávala hluboko do 20. století znakem středních a horních vrstev.

Velký vliv v rámci stabilizace poměru mezi dívkami a chlapci ve školách mělo národní obrození, které se v této době rozšířilo do českých zemí a předpokládalo vzdělané ženy. I nadále se ale můžeme setkat s diskriminací dívek ve škole, popřípadě s diskriminací dospělých žen, které se snažily něco změnit. Diskriminovány byly hlavně ženy, které se angažovaly v otázkách rovnoprávnosti nebo otázkách vzdělanostního charakteru.³³

Navzdory závaznosti základního vzdělání, které přinesl Tereziánský školský zákon a i přes zvětšující se počet veřejných škol, mnoho rodičů i nadále využívalo služeb domácího učitele nebo školu soukromou. Bylo to dáno hlavně tím, že děti, které navštěvovaly veřejné školy, byly děti rodičů z hůře situovaných rodin. Rodiče, kteří chtěli dokázat, že nepatří mezi nižší vrstvu obyvatel, volili výuku domácího učitele nebo soukromou školu.³⁴ Jednalo se především o rodinnou prestiž a o smýšlení, že vyšší společenské vrstvy nebudou dávat své děti do veřejných škol mezi chudinu.

4.1 Domácí výuka dívek v 19. století

Domácí vyučování fungovalo tak, že do rodin chodili dívky vyučovat učitelé, občas se jednalo ještě o studenty pedagogických škol, kteří své svěřenkyně učili do jejich 12 let, převážně se společně zabývali literárními předměty. Po 12 roce se dívky začaly učit hudbě, francouzštině, kreslení, pianu a katechismu. Mezi další důležité dovednosti kromě výše zmíněných patřila: němčina, tanec, ruční práce nebo výtvarná výchova.³⁵

---

³³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 47. ISBN 80-204-0737-5.

³⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 48. ISBN 80-204-0737-5.

³⁵ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 49. ISBN 80-204-0737-5.

Úkolem matky bylo předat dceři znalosti týkající se domácnosti, mravně a nábožensky ji vzdělat. Velikou novinkou byl nový druh literatury, který se v Evropě ujal a mnoha matkám ve výchově svých dcer pomohl. Říkalo se mu preskriptivní literatura. Tato literatura sloužila k systematizaci a k doplnění domácí dívčí výchovy. Jednalo se o informace týkající se vedení domácnosti, dále se zde autorky snažily vštěpovat mladým dívkám určité mravní zásady a stereotypní představy o poslání a údělu ženy. První dílo napsané u nás bylo od Magdaleny Dobromily Rettigové, vyšlo pod názvem *Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla*. Dárek dcerkám československým od Magdaleny Dobromily Rettigové.³⁶

Pomyslným druhým stupněm ve výchově dívek se stala škola klášterní, která navazovala na výchovu dívek v rodině. Tyto školy přijímaly dívky ve věku od 10 do 14 let. Pobyt v klášterních školách se pohyboval od 2 do 4 let. Klášterní výchova nebyla v 19. století příliš oblíbenou, hlavně z toho důvodu, že docházelo nejen k odloučení dívek od rodin na dlouhou dobu, ale i k jejich izolovanosti od zbytku světa, a to se většině rodičů nelíbilo. Z těchto důvodů došlo postupem času k vymizení většiny těchto škol.³⁷

Rodiny dávaly přednost stále více soukromým vzdělávacím institucím. Dívky tam každý den docházely na řádné vyučování, délka ústavního pobytu se pohybovala od 1 do 10 let, průměrně zde dívky setrvaly 2 až 3 roky. *„Jedním z nejstarších dívčích ústavů byl soukromý poloněmecko-francouzský ústav Hildweinův v Nových Alejích. Ve vyučovacím programu této soukromé školy se nacházely literární předměty, jazyky (francouzština, němčina, italština), psaní dopisů, umělecké vyšívání, kreslení a hra na klavír. Další věhlasnou školou, té doby byla škola manželů Svobodových, založená v 50. letech minulého století, sídlila v dnešní Husově ulici. Zde se žačky učily němčinu, francouzštinu, prvouku, kreslení, ruční práce, ve druhé třídě i základům dějepisu,*

---

³⁶ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 49-52. ISBN 80-204-0737-5.

³⁷ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 53-54. ISBN 80-204-0737-5.

zeměpisu, mravouky a náboženství.“³⁸ Ve všech soukromých dívčích ústavech nebyla vzdělávací úroveň stejná.

Takřka veškeré soukromé dívčí ústavy, které se nenacházely v Praze, neměly se vzděláváním v pravém slova smyslu nic společného. Učilo se v nich to, co zakladatelka školy upřednostňovala, jako například vzdělávací ústav Henrietty Ritterové z Rittersbergu, u které chyběla disciplína. Dívky si s učitelkou jen povídaly, věnovaly se ručním pracím a cvičily se ve francouzské poezii. To byla veškerá náplň jejich vyučovacích hodin.³⁹

Na přelomu 50. a 60. let se v Praze nacházelo několik desítek dívčích soukromých škol. Mnoho informací o nich nemáme, protože většina z nich zůstávala stranou pozornosti školských úřadů, ty se zaměřovaly pouze na školy veřejné.⁴⁰

Další možností jak umožnit dívkám lepší a kvalitnější vzdělání, bylo poslat je do některého penzionátu v zahraničí. Velké oblibě se těšila Francie, Německo či Švýcarsko. V těchto zemích se dívkám kromě perfektní výuky daného jazyka dostávalo výuky literární a naukové, dále pak malování, hudbě, znalosti historie, zeměpisu a dějin umění. Stávalo se, že dívky kromě penzionátů také využívaly možnosti vyrazit na cestu do zahraničí. Tato forma vzdělání byla možná pouze v rodinách dobře finančně zajištěných. Dívky, jejichž rodiče neměli takové finanční možnosti, často odcházely na takzvaný výměnný pobyt spočívající v tom, že většinou odjely od svých rodin pomáhat příbuzným do ciziny. Dívky zde pracovaly jako chůvy nebo služebné, kromě práce se zde měly možnost spoustě věcí přiučit. Dívky ze zámožnějších rodin, stejně jako dívky z nižších vrstev, většinou přijížděly zpět domů s mnoha novými zkušenostmi a vědomostmi. Většina dívek bravurně ovládala jazyk dané země, ve které se

---

³⁸ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 55. ISBN 80-204-0737-5.

³⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 56. ISBN 80-204-0737-5.

⁴⁰ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 60. ISBN 80-204-0737-5.

nacházely.⁴¹ Přestože v 19. století došlo k velkému posunu, bylo stále dívčí vzdělání limitováno dobovými představami o postavení ženy ve společnosti. Představa byla taková, že dobré hospodyně, matce a manželce by mělo stačit psaní, čtení, základní počty, náboženství a schopnost vést domácnost.

4.2 Vzdělávání žen v době Národního obrození

Až druhá generace českých národních buditelů si byla vědoma toho, že pokud má být žena rovnocennou spolupracovnicí muže, má se podílet na národně obrozeneckém programu a na výchově nové generace vlastenců, je tedy třeba, aby toho znala mnohem více než doposud. Jednalo se především o to, aby se ženám dostalo ucelenějšího vzdělání a měly větší přehled v oblastech týkajících se znalostí reálií, historie a současného přírodopisu. Roku 1836 vyšel z kroužku dívek scházejících se v domě Bohuslavy Rajske návrh na vznik první dívčí školy, která by odpovídala dobovým standardům. Tyto ženy byly v podstatě prvními ženskými feministkami. „*Za svůj životní cíl považovaly manželství, ale ne za každou cenu. Pro případ že by se neprovdaly, chtěly být schopné samostatné a nezávislé existence.*“⁴²

V 70. letech začaly vznikat vyšší dívčí školy i veřejné české školy, které poskytovaly ucelené vzdělání ženskému pohlaví. První taková škola vznikla v roce 1860 v Písku. Další dívčí školy vznikaly například v Hradci Králové, Plzni, Brně, Českých Budějovicích, Táboře, Praze a v dalších českých městech. Velice uznávanou vyšší dívčí školou té doby se stala Vyšší dívčí škola v Praze. Přispěl k tomu i fakt, že učitelský sbor byl složen z lidí, kteří byli významnými odborníky, a bylo zde jasně vidět, že kvalita výuky je srovnatelná s kvalitou výuky ve školách, které navštěvovali chlapci.⁴³ Na této škole se vyučovalo: „*náboženství, český, francouzský a německý jazyk, dějepis, zeměpis, počty a měřictví, přírodopis, zpěv, kreslení, ženské ruční práce a tělocvik. Později přibyla ještě angličtina, polština, ruština a nauka o domácím*

---

⁴¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 58-62. ISBN 80-204-0737-5.

⁴² LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 59. ISBN 80-204-0737-5.

⁴³ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 62-64. ISBN 80-204-0737-5.

hospodářství.⁴⁴ Toto vzdělání bylo i nadále vyhrazeno pouze pro dívky z vyšších sociálních kruhů.

4.3 Hasnerova reforma školství

Důležitým mezníkem nejen v rámci ženského vzdělání, ale v rámci školství vůbec, se stala Hasnerova reforma. Jednalo se o říšský zákon z 14. května 1869, který začal platit od školního roku 1870/71. „*S výjimkou univerzitního vzdělání se týkal všech stupňů školství – od mateřských škol až po školy střední. Zákon položil základy k vzdělávacímu systému, který umožňoval další rozvoj vzdělání nejširších lidových vrstev. Prodloužil vzdělávací povinnost o 2 roky, měla trvat až do 14 let. Zavedl obecnou školu, vedle ní inicioval vznik škol měšťanských, alespoň po jedné v každém politickém okrese. Vedl k emancipaci školy ze závislosti na katolické církvi. Zkvalitnil přípravu učitelů. Neznal rozdíly mezi chlapci a dívkami, osnovy byly jednotné.*“⁴⁵ „*Hasnerova reforma měla nebývalý význam také pro ženské středoškolské vzdělání, neboť umožnila vznik veřejného dívčího učitelského ústavu končícího maturitou a příchod učitelek literárních předmětů do veřejných laických škol, včetně škol koedukovaných⁴⁶ nebo chlapeckých.*“⁴⁷

Začaly se objevovat i školy, které se snažily dívkám poskytnout doplňující vzdělání. První taková škola vznikla v roce 1865 a vedl jí Spolek svaté Ludmily. Dívky z nižší střední vrstvy zde měly možnost získat základy profese hodící se pro ženu a současně si doplnit své základní vzdělání. Tyto školy se stávaly velice oblíbenými a byly zakládány ve velkém množství. Mezi další školy tohoto typu patřily například Ženský výrobní spolek český, Městská dívčí průmyslová škola nebo různé hospodyňské školy. V této době vzniklo také první dívčí pedagogium při škole Svaté Anny. Toto pedagogium umožňovalo ženám získat úplnou kvalifikaci. Za jejím vznikem stála kongregace

---

⁴⁴ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 63. ISBN 80-204-0737-5.

⁴⁵ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 200. ISBN 978-80-246-1683-4.

⁴⁶ Koedukace - společná školní výuka chlapců a děvčat [SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Co je to koedukace?* [online]. 2011 [cit. 2015-10-31]].

⁴⁷ LENDEROVÁ, Milena, ed. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 208. ISBN 978-80-246-1683-4.

školských sester de Notre Dame.⁴⁸ Tyto školy se staly oblíbenými i díky tomu, že poskytovaly ženám, po jejich vystudování, určitou ekonomickou nezávislost spojenou s možností zaopatřit rodinu i v případě, že po svém boku neměly manžela.

Důležitou událostí v českém školství byl také vznik dívčího gymnázia. Jenom prosazení myšlenky jeho vzniku bylo obtížné, protože dobová společnost považovala gymnázium pro dívky za nepotřebné a zbytečné. O jeho samostatný vznik usilovalo více lidí, ale povedlo se to až Elišce Krásnohorské. V roce 1890 vznikl spolek pro ženské studium Minerva, který sama založila. Tento spolek zažádal o povolení ke vzniku gymnázia a říšská rada nakonec žádost schválila. Vzniklo tak první soukromé dívčí gymnázium Minerva, jednalo se o nejstarší dívčí gymnázium v Rakousku-Uhersku.⁴⁹

Gymnázium Minerva se otevřelo k 1. září 1890 a nastoupilo do něj 51 žákyně. „Škola se dělila na dvouletou přípravku pro doplnění učiva z obecných škol a čtyři třídy gymnázia. Během těchto šesti let byla probrána látka odpovídající osmiletému chlapeckému gymnáziu. První maturitu skládalo 18 studentek Minervy v roce 1895. Zkouška se skládala ze 3 částí, kdy proběhly písemné zkoušky z latiny, řečtiny, češtiny, němčiny a matematiky. Předběžné zkoušky z náboženství, přírodopisu a filosofické propedeutiky a ústní zkoušky z ostatních předmětů. Maturitu složilo úspěšně 16 studentek. K prvním úspěšným absolventkám a pozdějším hospitantkám Minervy patřily Anna Honzáková, Rosilie Machová, Božena Jiránková, Olga Vávrová a další. V roce 1907 se gymnázium stalo osmitřídní.“⁵⁰

„Před první světovou válkou už nikdo vzdělanost národa a ji podmiňující řádnou docházku do školy nezpochybňoval. Roku 1910 bylo v Čechách 355 317 školou povinných chlapců a 351 844 dívek. Docházka byla téměř stoprocentní. Dívkám bylo otevřeno nejen vzdělání středoškolské, ale ojedinele se objevovaly i v univerzitních

---

⁴⁸ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 66-67. ISBN 80-204-0737-5.

⁴⁹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 68. ISBN 80-204-0737-5.

⁵⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 132. ISBN 80-7277-241-4.

*posluchárnách. Středoškolské a vysokoškolské vzdělání však stále drtivá většina veřejnosti považovala za přepych a zbytečnost pro ženy.*⁵¹

4.4 Ženské spolky v 19. století

Většina ženských spolků začala vznikat okolo 60. let 19. století. Ženy, které tyto spolky zakládaly a navštěvovaly, pocházely z rodin měšťanstva a měly za sebou kvalitní soudobou výuku. Ženy pocházející z venkovských a dělnických tříd obyvatelstva se v těchto spolicích v jejich začátcích vůbec neangažovaly. Do 60. let 19. století fungovaly takzvané společenské návštěvy, které měly blízko k salónům, které znala například Francie již od 17. století. Ženy měly při těchto setkáních významnou úlohu, musely být dobrými hostitelkami a zároveň se musely zapojovat do diskusí s muži. Mnoho diskusí přinášelo nové podněty a posléze vyústilo ve vznik samostatných spolků.⁵² Členství ve spolicích se tedy postupem času stalo prestižní záležitostí.

Důležitou roli ve spolicích hrály především ženy příbuzné veřejně známých osobností, nebo zajištěných mužů. Členství umožňovalo, vdaným ženám i svobodným dívkám, rozšiřovat si své společenské kontakty a rozvíjet své vědomosti. Spolky se věnovaly organizování různých kurzů nebo přednášek. Zřizovaly vlastní školy, které přispívaly k rozvoji ženského hnutí a k ženské vzdělanosti, zajišťovaly podporu pro chudé a neúplné rodiny, staraly se o chudé ženy a snažily se jim pomoci najít práci. Otázka politiky se v rámci ženských spolků začala řešit až po roce 1900.⁵³

Většinou mezi sebou neměly ženské spolky soudržné a přívětivé vztahy, jak by se dalo předpokládat. Panovala mezi nimi určitá izolovanost v jednotlivých aktivitách, ale také vzájemná rivalita. To vedlo v Evropě k unikátnímu jevu, k prosazování požadavků žen částečně prostřednictvím mužů. Muži, kteří měli za manželky představitelky nebo

---

⁵¹ LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 69. ISBN 80-204-0737-5.

⁵² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 53-54. ISBN 80-7277-241-4.

⁵³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 54-58. ISBN 80-7277-241-4.

členky konkrétních spolků, je v jejich smýšlení ve společnosti podporovali, přesto i nadále většina těchto mužů preferovala v rodině konvenční vztahy.⁵⁴

4.4.1 Spolek sv. Ludmily

Spolek sv. Ludmily byl prvním spolkem, který byl založen na českém území. Vznikl v roce 1851. Jeho hlavní představitelkou byla Marie Riegerová-Palacká. Původním posláním tohoto spolku bylo vyučování chudých děvčat šití a pletní společně s podporou chudých vdov a sociálně slabých rodin. Později se spolek začal zaměřovat kromě výše zmíněného i na obecné vzdělání.⁵⁵ Díky tomuto zaměření poskytoval spolek chudým ženám možnost najít si placené zaměstnání a vyhnout se tak chudobě.

V tomto spolku fungovaly různé odbory, například odbor školní, který se staral o vzniklou školu pro dívky a byl zodpovědný za nákup pomůcek nebo hledání učitelů, dále pak odbor průmyslový, který se staral o šití oblečení. Toto byla mimo jiné jedna z prací, kterou spolek svým členkám nabízel. Tento odbor vznikl podle návrhu samotné Marie Riegerové-Palacké a mnoha ženám velice pomohl, protože jim poskytl pravidelný příjem.⁵⁶

Dívčí škola, kterou tento spolek založil v roce 1865, se orientovala pouze na dívky z nejhudších poměrů, kterým chtěla poskytnout možnost lepšího života. Před vstupem do samotné dívčí školy fungovala roční příprava, kde se vyučovaly základy počítání, šití, kreslení, krasopis a základní písemnosti. Tato příprava navazovala na původní výuku pro chudé Spolku sv. Ludmily. „*Průmyslová škola, chloubou Marie Riegerové-Palacké, následovala po této přípravě a žákyně si mohly zvolit určitý obor podle svých schopností a zájmů: krejčovství, knihvedení a účetnictví živnostenské, počítání, grafické práce (kaligrafie a kreslení), malba na sklo a porcelán, knihařství, slaměnkářství, prýmkařství.*“⁵⁷ Následné uplatnění měly především dívky, které se věnovaly ženským

---

⁵⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 58. ISBN 80-7277-241-4.

⁵⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 60. ISBN 80-7277-241-4.

⁵⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 61-62. ISBN 80-7277-241-4.

⁵⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 63. ISBN 80-7277-241-4.

ručním pracím, konkrétně se jednalo o šití a malbu na sklo a porcelán. Tyto dívky si potom velice rychle našly zaměstnání a mohly začít přispívat do rodinného rozpočtu.⁵⁸

Škola, která vznikla v rámci tohoto spolku, se na rozdíl od jiných dívčích škol v této době neorientovala na výuku cizích jazyků, ani obecně vzdělávacích předmětů. Její zaměření se týkalo pouze výuky a výcviku odborných předmětů. S obecně vzdělávacími předměty se dívky měly možnost setkat jen v roční přípravce.⁵⁹

Po odchodu Marie Riegerové-Palacké začala Průmyslová škola pozvolna upadat. Pro nové vedení spolku nebyla otázka vzdělanosti a uplatnění sociálně slabých dívek prioritou. Na Průmyslovou školu navázal až později Ženský výrobní spolek český. Spolek sv. Ludmily se opět začal více věnovat dobročinné práci společně s finanční a materiální podporou chudých rodin.⁶⁰

4.4.2 Americký klub dam

Americký klub dam vznikl v 60. letech 19. století, jeho hlavním zakladatelem byl Vojtěch Náprstek. Ke vzniku přispěla i Karolina Světlá. Spolek se sházel nejvíce v domě U Halánků, sídle Vojtěcha Náprstka a jeho ženy Josefiny Náprstkové. Po svém vzniku se stal oblíbenějším než Spolek sv. Ludmily. Jedním z hlavních důvodů jeho obluby byl fakt, že zde nebyly žádné vedoucí funkce na rozdíl od Spolku sv. Ludmily, kde panovalo rozdělení rolí.⁶¹ Členky si tedy mezi sebou nemusely nic závidět, a proto zde byly převážně přátelské vztahy. Tento spolek měl také širší okruh činnosti a nebál se spolupracovat s ostatními spolky.

Vojtěch Náprstek nejprve zahájil sérii přednášek, ve kterých se věnoval postavení žen ve společnosti, jednalo se například o téma ženského vzdělání a zaměstnání nebo o téma duševního pokroku žen. Tyto přednášky sklídily úspěch a byl o ně velký zájem, hlavně ze strany žen. Náprstek usiloval o vzdělávání žen uplatňované nejen pro potřeby

---

⁵⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 70. ISBN 80-7277-241-4.

⁵⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 62-63. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 66-67. ISBN 80-7277-241-4.

⁶¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 75. ISBN 80-7277-241-4.

rodiny, ale požadoval i vzdělání a výchovu, která zajistí neprovdané ženě možnost najít si zaměstnání. Díky tomu se na něj začalo obracet mnoho žen, pro které se stal zachráncem, neboť si začaly uvědomovat možnost lepšího života, který by mohly mít. Jednou z nich byla i Karolina Světlá, která v zastoupení více než tří set žen napsala Náprstkovi dopis, ve kterém vyjádřila jejich podporu jemu a jeho názorům.⁶²

Činnost spolku byla zahájena 15. ledna 1865 první přednáškou, která se konala v domě U Halánků, a byla určena pouze ženám. Společným cílem členek spolku Amerických dam se stalo vyplňování volného času vzděláváním a dobročinnou činností. „*Americký klub dam jest soukromá společnost pražských dam svazky nejvíce příbuzenstva nebo přátelství mezi sebou spojených, které se snaží v kruhu svém soukromém rozšiřovati užitečné vědomosti a spolu povzbuzovati a pěstovati účely dobročinné.*“⁶³ Často bylo tomuto spolku vytýkáno jeho elitní složení, vstupovalo se do něj jen na doporučení některé z členek nebo samotného Náprstka. Jeho členkami byly tedy ženy z řad vyšších nebo středních společenských vrstev, jednalo se například o příbuzné umělců, vědců, politiků a dalších vysoce postavených lidí.

Motivace žen z vyšších společenských vrstev však byla jiná, než motivace žen ze středních vrstev. Ženy z vyšších vrstev chodily do spolku Amerických dam převážně z nudy a nadměry volného času, zatímco příslušnice středních vrstev si toho více vážily a snažily se zde naučit co nejvíce nových vědomostí a dovedností, které byly nutné k získání odborné kvalifikace a dávaly jim následnou možnost k nalezení dobré práce.⁶⁴

Přednášky pro ženy, které se konaly v rámci spolku Amerického klubu dam, byly nekoncipované a pojednávaly o různých oborech činnosti jako například o literatuře, přírodních vědách, ekonomii, historii, jazykovědě, techniky nebo o ženském hnutí ve světě a dalších tématech.⁶⁵

---

⁶² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 79-82. ISBN 80-7277-241-4.

⁶³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 82. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 82-86. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 89. ISBN 80-7277-241-4.

Mezi další aktivity spolku patřily návštěvy chudobinců a nemocnic a pořádání různých finančních sbírek. Dobročinná práce se neomezovala jen na předem danou sociální skupinu a konkrétní rodiny, jako u Spolku sv. Ludmily, ale šlo spíše o jednorázovou pomoc poskytovanou institucím pečujícím o chudé a nemocné.⁶⁶

„Činnost Amerického klubu dam je možno shrnout do několika bodů, jimiž byly vzdělání, zábava, dobročinnost a v neposlední řadě pomoc při zřizování Průmyslového muzea. Podle osnov klubu bylo jeho účelem vzdělávání členek, rozšiřování jejich vědomostí, dobročinnost, péče o mládež, oslava památky vynikajících žen. Prostředkem k dosažení těchto cílů se měly stát přednášky, výstavy, výlety, sbírky pro chudé, vydávání životopisů a podpora ústavů pro opuštěnou mládež. Důležitým přínosem klubu byla také skutečnost, že se stal vzorem pro další ženské spolky.“⁶⁷

Členky spolku se také věnovaly dětem. Kromě finanční podpory pořádaly různé dětské zábavy a akce například chodily s dětmi na procházky do přírody, nebo na výlety po okolí. V rámci různých výročí připravovaly pro děti různé zábavně poučné odpoledne.⁶⁸

Spolek se hodně angažoval i v průběhu prusko-rakouské války. Členky chodily pomáhat do nemocnic s ošetřováním raněných vojáků, kupovaly bedny s obvazy a další potřebné vybavení, které posílaly do nemocnic. Vojákům nosily nové oblečení, potraviny, knihy a snažily se jim být morální oporou. Díky vykonávání této pomoci se spolku Amerických dam dostalo poděkování od samotného císaře Františka-Josefa I.⁶⁹

Ve druhé polovině 80. a 90. let 19. století se činnost spolku začala zcela výlučně orientovat na kulturní práci. Nejvýznamnější událostí byl v těchto letech vznik pomníku Boženy Němcové, který spolek nechal vybudovat na Vyšehradě.

---

⁶⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 84. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 87. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 93. ISBN 80-7277-241-4.

⁶⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 94. ISBN 80-7277-241-4.

Činnost spolku pokračovala i ve 20. století, kdy byl vybudován pomník zakladateli spolku Vojtěchu Náprstkovi na Nebozízku. Spolek i přes narůstající problémy přežil obě světové války, osudným se mu stal až začátek komunistického režimu. Oficiálně svou činnost spolek Amerických dam ukončil 3. března 1948.⁷⁰

4.4.3 Tělocvičný spolek paní a dívek pražských

Tělocvičný spolek paní a dívek pražských, který vznikl v 60. letech 19. století, byl velmi specifickým spolkem hlavně z toho důvodu, že kromě sekundární vzdělávací činnosti poskytoval ženám možnost tělesné výchovy. První předsedkyní spolku se stala Sofie Podlipská. Spolek úzce spolupracoval například s Americkým klubem dam, Ženským výrobním spolkem českým nebo s ryze mužským spolkem Sokol. Mezi přínosy tohoto spolku patřilo zavedení dívčího tělocviku do škol.⁷¹ Představenstvo spolku bylo složeno převážně z dam, které byly aktivními členkami ve výše zmiňovaných spolecích.

Náplní tohoto spolku se stalo ženské cvičení, jako vyjádření osvobození žen od tradičních představ a zvyklostí. V roce 1866 vzniklo ženské tělocvičné družstvo. První veřejné cvičení spolku proběhlo roku 1870 a setkal se s velkým úspěchem.⁷²

V 70. letech 19. století se mezi další aktivity spolku přidala i výuka zpěvu a samostatná vzdělávací činnost, která byla zajišťována pravidelnými přednáškami a vznikem vlastní knihovny. V 80. letech spolek rozšířil svou působnost o cvičení dětí předškolního věku a cvičení pro dívky s ortopedickými vadami. Spolek také nabízel možnost ženám učitelkám získat privátní učitelské zkoušky z tělocviku. Ve 20. století nakonec došlo ke splynutí spolku s mužským spolkem Sokol, v roce 1912 tak vznikl Ženský odbor Sokola pražského.⁷³

---

⁷⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 95-97. ISBN 80-7277-241-4.

⁷¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 97-99. ISBN 80-7277-241-4.

⁷² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 98. ISBN 80-7277-241-4.

⁷³ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 99-101. ISBN 80-7277-241-4.

4.4.4 Ženský výrobní spolek český

Ženský výrobní spolek český vznikl v 70. letech 19. století. Jednalo se o první konkrétní projev čistě ženské organizační práce a solidarity spojené s vlastenectvím. Zakladatelkou tohoto spolku byla Karolina Světlá. Další významnou ženou angažující se v tomto spolku byla Eliška Krásnohorská. Se spolkem vznikla v roce 1871 i škola, která byla zaměřená na výuku praktických předmětů. Do této školy měly možnost docházet i dívky z chudých rodin. Cílem spolku bylo rozšířit ženskou výrobu, odbyt ženských prací a otevřít obchodnicko-průmyslovou školu, která by vše umožňovala aplikovat do praxe.⁷⁴

Škola vzniklá při tomto spolku se měla zaměřit na praktické předměty, které mohly ženy vykonávat v rámci jejich budoucího zaměstnání. Škola měla směřovat k takzvanému průmyslovému chování. Mezi další cíle školy patřilo připravit dívky na rodinný i samostatný život, poskytnout jim praktické dovednosti a pracovat na odstranění nedostatků, které měly z domácí výchovy. Součástí školy byla i poptavárna ženských zaměstnání, která pomáhala absolventkám najít práci v oboru.⁷⁵

Tato škola měla vést neprovdané ženy z chudých i bohatých poměrů k ekonomické samostatnosti a tím se zřetelně odlišovala jak od Vyšší dívčí školy, tak od školy vzniklé při Spolku sv. Ludmily.⁷⁶ Vyšší dívčí škola v Praze se zaměřovala jen na předávání uceleného vzdělání bez možnosti praktické výuky. Škola Spolku sv. Ludmily sice měla praktickou výuku, ale školní vzdělání bylo přístupné pouze pro dívky z chudých rodin, avšak jen na základě souhlasu spolku. Ani jedna ze škol se nezajímala o uplatnění svých absolventek. Proto se stala škola založená v rámci Výrobního spolku českého mezi společenskými vrstvami tak oblíbenou a hojně navštěvovanou.

„Škola se dělila na pět různě zaměřených oddělení: 1. doplňovací vyučování, 2. obchodní škola, 3. průmyslová škola se třemi odbory (kreslicí, rytecký, ženské práce),

---

⁷⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 104-105. ISBN 80-7277-241-4.

⁷⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 108-109. ISBN 80-7277-241-4.

⁷⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 109. ISBN 80-7277-241-4.

4. výuka jazyků (angličtiny, francouzštiny, němčiny a ruštiny), 5. mimořádná výuka úpravy vlasů. Navíc se k této nabídce ještě jednou týdně pořádaly bezplatné přednášky z oborů literatury, historie a umění.⁷⁷ Poté se škola rozšířila ještě o další dva obory konkrétně účetnictví a vychovatelství. Byly zde zavedeny dva nové předměty hra na piano a přípravný kurz ke zkouškám učitelek francouzštiny.⁷⁸

„K roku 1885 se ve dvou ročních obchodní školy vyučovala čeština, počty, účetnictví, kupecký sloh, zeměpis, nauka o zboží, mravouka a obchodní zákony, v kreslicí škole kreslení, rýsování a měřičství, v doplňovacím vychovatelství, zpěv, počty, čeština, zeměpis, domácí hospodářství a krasopis. Z ručních prací byly na rozvrhu pletení, háčkování, vyšívání a stříhy.“⁷⁹

Ženský výrobní spolek český po celá 70. a 80. léta 19. století fungoval bez větších potíží. I přes občasně finanční problémy, které se spolku vždy podařilo vyřešit, si dokázal udržet své dobré renomé ve společnosti. Spolek měl k dispozici i svůj časopis, který se jmenoval Ženské listy. Dalším důležitým mezníkem spolku se stala 90. léta 19. století, kdy byl koupen pozemek, na kterém spolek vybudoval novou větší školu pro své studentky. Veškerá úřednická jednání, která s koupí pozemku souvisela, vedla jeho předsedkyně Eliška Krásnohorská sama.⁸⁰ Zde je jasný příklad emancipace žen, kdy se již málokdo pozastavoval nad tím, že sama žena jedná s úřady a angažuje se v otázkách koupi pozemku a příprav na vybudování nové nemovitosti.

Slavnostní otevření nově vzniklé školy se konalo 15. listopadu 1896, jednalo se o třípatrovou budovu zahrnující 17 učeben, kancelářské a správní místnosti, zahradu a dva dvory. Slavnostního otevření se zakladatelka Karolina Světlá nezúčastnila z důvodu špatného zdravotního stavu, přesto její následovatelka Eliška Krásnohorská v projevu

---

⁷⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 109. ISBN 80-7277-241-4.

⁷⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 111. ISBN 80-7277-241-4.

⁷⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 111. ISBN 80-7277-241-4.

⁸⁰ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 115-118. ISBN 80-7277-241-4.

zmiňovala právě její velké přispění.⁸¹ Na počátku 20. století došlo k odchodu zakládajících členek. Spolek začal postupně ztrácet na významu a dalším důvodem, který vedl k rozpadu spolku, bylo celkové zlepšení podmínek pro vzdělávání žen.

Na konci existence spolku se jeho členky zaměřovaly už jen na udržování památky svých významných členek Elišky Krásnohorské a Karoliny Světlé.⁸² Spolek zanikl po 101 letech 25. května 1972.⁸³

Od jiných soudobých pražských spolků se tento lišil především tím, že do spolkové dívčí školy byly přijímány i mimopražské zájemkyně o studium. Dále se snažil rozšířit svůj vliv i mimo Prahu a v neposlední řadě se tento spolek angažoval v aktuálních problémech ženského hnutí.⁸⁴

4.4.5 Spolek Domácnost

V 80. letech 19. století vznikl k 100. výročí narození Magdaleny Dobromily Rettigové spolek Domácnost, konkrétně v roce 1885. Mezi zakládající členky spolku patřily Věnceslava Lužická-Srbová, Josefa Náprstková a další. Jeho zakladatelky si všimly, že ženy a dívky přestávají projevovat zájem o domácnost a dokonce některé přestávají ovládat kuchařské umění. Spolek Domácnosti měl navazovat na propagované zásady Magdaleny Dobromily Rettigové.⁸⁵

Tento spolek se nažil ženám předávat představy zakladatelek o tom, jak se správně starat o domácnost a rodinu, společně s vyučováním kuchařského umění. Většina škol založená pražskými spolky prosazovala uplatnění jejich absolventek v zaměstnání, tato

---

⁸¹ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 176. ISBN 978-80-254-3002-6.

⁸² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 122. ISBN 80-7277-241-4.

UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 179. ISBN 978-80-254-3002-6.

⁸⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 122. ISBN 80-7277-241-4.

⁸⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 124. ISBN 80-7277-241-4.

škola byla ovšem výjimkou. Kuchařská škola založená při spolku Domácnost měla přinášet prospěch výhradně rodinám svých absolventek.⁸⁶

Hned od začátku své existence se kuchařská škola distancovala od označení výchovný ústav. Šlo spíše o jakési kurzy vaření. Základní vyučovací kurz trval tři měsíce. Bylo možné absolvovat také kurz dvouměsíční nebo šestitýdenní. Při samotné výuce se v kurzu postupovalo od vaření polévek, následovala úprava hovězího masa a omáček, příkrmů, pečeně a moučných jídel. Škola plnila dvojí účel. Učila dívky správným postupům při vaření a vaření jako takovému. Zároveň také poskytovala ve své jídelně uvařené pokrmy žaček velice levně, nebo zcela bezplatně, pro méně majetné vrstvy obyvatelstva. Spolek Domácnost pro své členky zajišťoval také přednášky, které se týkaly především domácího hospodářství nebo obecně naučné přednášky.⁸⁷

Spolek si svůj vliv udržel až do 1. poloviny následujícího století. Zanikl na počátku 50. let 20. století.⁸⁸

---

⁸⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 125. ISBN 80-7277-241-4.

⁸⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 126-128. ISBN 80-7277-241-4.

⁸⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 130. ISBN 80-7277-241-4.

5 VZDĚLÁVÁNÍ ŽEN A PŘÍSTUP K ŽENÁM V NOVOVĚKU

Historicky poslední etapou je novověk. V novověku se ženy mohou vzdělávat ve většině světových zemí svobodně a bez velkých obtíží. Ženy mohou navštěvovat všechny stupně institucionální výchovy, včetně vysokých škol. Problém se vzděláním obecně se řeší hlavně v zemích třetího světa. Samostatné ženské vzdělání zůstává velkým problémem v zemích silně ovlivněných vírou.

Kromě vzdělanosti společnost pociťuje stále významněji další problém, který se týká rovnoprávnosti žen a mužů ve společnosti. Tento problém se prolíná společně s problémem vzdělanostním už od nepaměti, ale až dnes se dostává do popředí a stále se ho nedaří dostatečně efektivně řešit.

5.1 Vzdělávání žen ve 20. století

Ve 20. století se ženy staly rovnoprávnými bytostmi a plnohodnotně se začaly angažovat ve společnosti a při vykonávání většiny profesí. Začaly se například začleňovat do výrobního procesu a postupem času se stala práce v továrnách i dalších odvětvích bez žen nemyslitelnou. Stejně tomu bylo i v profesích, které byly kdysi označovány jako ryze mužské. Práce i vzdělání se týkalo nejen městských žen, ale také žen z vesnic. Nebylo výjimkou, že venkovské ženy se stávaly průkopnicemi různých pracovních metod a pomáhaly přicházet s novými, inovativními nápady. Stát i samotná společnost pochopily, že je potřeba, aby se rovnoprávnost žen začala projevovat nejen ve vzdělávání a ve všech odvětvích lidské činnosti, ale hlavně v praxi. Pro větší zapojení žen ve veřejném i pracovním životě bylo nutné vyřešit problém, který spočíval v dobrém zázemí, které na počátku 20. století ještě nebylo. Šlo především o vybudování sociálních zařízení, jako jsou jesle a školky pro děti, nebo zkvalitnění sítě zdravotnických služeb.⁸⁹ Do konce 20. století se podařilo tento problém vyřešit a zkvalitnit veškeré služby, které ženám pomáhaly k tomu, aby mohly být dobrými matkami a zároveň zaměstnankyněmi.

---

⁸⁹ POLIŠENSKÝ, Josef. *Ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Bratislava: Obzor, 1972, s. 225-226. ISBN neuvedené.

Ve 20. století také vznikla organizace, která přispěla k lepšímu postavení žen ve společnosti, jednalo se o Organizaci spojených národů. Vznikla v roce 1945 a funguje dodnes. V roce 1947 vytvořila Komisi pro postavení žen a v roce 1948 došlo k vyhlášení Všeobecné deklarace lidských práv. V praxi to znamenalo, že všichni lidé se rodí svobodní, a proto mají stejná práva, mají právo účastnit se na řízení svého státu přímo nebo prostřednictvím svobodně zvolených zástupců, ať už se jedná o ženy nebo muže. V roce 1952 vznikla Úmluva o politických právech žen, podle které mají mít všechny ženy aktivní i pasivní volební právo v plném rozsahu a mohou zastávat veškeré funkce ve veřejné správě. Další pro ženy důležitá deklarace vstoupila v platnost v roce 1967, jednalo se o Deklaraci o odstranění diskriminace žen. Tato deklarace konstatovala, nutnost rozsáhlé výchovné aktivity k tomu, aby ženy přestaly být považovány za méněcennější bytosti než muži. Byla přijatá Úmluva o stejné odměně zaměstnaných mužů a žen, která ale není dodnes dokončena a stoprocentně účinná. V neposlední řadě byla také přijata Úmluva o zákazu diskriminace žen v oblasti vzdělávání.⁹⁰

Od konce 60. let do konce 20. století se Organizace spojených národů zaměřovala na zvláštní ženské problémy společně s věcným řešením konkrétních problémů. Také nově vzniklá Evropská unie společně s Organizací spojených národů přes své instituce a programy v těchto věcech sehrály klíčovou úlohu. Rok 1975 byl vyhlášen jako Mezinárodní rok ženy, v tomto roce byl mimo jiné přijat Světový plán akcí pro rozvoj ženy za účasti 100 států, který zahrnul oblasti jako politická spoluúčast, mezinárodní spolupráce a mír nebo výchova a vzdělávání.⁹¹

Při Organizaci spojených národů se konalo také několik celosvětových konferencí, věnovaných ženské problematice. *„V roce 1980 se v Kodani konala II. celosvětová konference o ženské problematice na téma Zaměstnanost, zdraví a výchova. Přijala nový plán činnosti s dvěma hlavními cíli. Prvním bylo dosažení rovné účasti žen na rozvoji, politice, v rozhodování, v mezinárodní spolupráci a míru na národní, regionální a internacionální úrovni. Druhým cílem bylo, aby národní vlády vytvořily podmínky pro*

---

⁹⁰ POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, s. 210. ISBN 80-902045-5-4.

⁹¹ POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, s. 212. ISBN 80-902045-5-4.

*sledování periodických přehledů o zaměstnanosti, zdraví a výživě.*⁹² IV. zásadní celosvětová konference se konala v Pekingu, v Číně v roce 1995. Jejím cílem bylo zhodnotit a ocenit pokrok, kterého ženy dosáhly od roku 1985 a zhodnotit plnění vytyčených cílů z II. celosvětové konference. Závěry IV. celosvětové konference postihují klíčové problémy postavení žen na přelomu tisíciletí. Zejména se to týká zrychlení zrovnoprávnění žen, vytvoření lepší společnosti pro život a pohyb žen a vstupu žen na trh práce.⁹³

Evropská unie věnuje ženské problematice také značnou pozornost. Mezi programy posilující postavení žen v minulosti patřil například program Evropa pro ženy, kampaň pro rovnost šancí. Tento program se konal v letech 1996-2000. Evropská unie mimo jiné ustanovila komisi pro rovnoprávnost mezi muži a ženami a výbor ministrů. V roce 1988 přijala Deklaraci o rovnoprávnosti mužů a žen. V rámci Evropské unie byla přijata také Athénská deklarace, která požaduje vyrovnané rozdělení moci mezi muže a ženy.⁹⁴

Tyto události se staly do značné míry pro mnoho zemí inspirací a díky jejich přispění začaly země vydávat své vlastní listiny, zaručující rovnoprávnost pro obě pohlaví. Česká republika nebyla výjimkou.

Dne 16. prosince 1992 byla na základě usnesení České národní rady vydána Listina základních práv a svobod, jako součást ústavního pořádku České republiky. Tato listina zaručuje pro své obyvatele základní práva a svobody mimo jiné bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti nebo politického či jiného smýšlení.⁹⁵

5.2 Současné ženy

Tato podkapitola je věnována převážně českým ženám na přelomu 20. a na začátku 21. století, konkrétně se zabývá vzděláváním žen, postavením žen na trhu práce a

---

⁹² POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, s. 212. ISBN 80-902045-5-4.

⁹³ POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, 212-213 s. ISBN 80-902045-5-4.

⁹⁴ POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, s. 213-214. ISBN 80-902045-5-4.

⁹⁵ POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000, s. 214. ISBN 80-902045-5-4.

současným postavením žen v rodině. Na konci celé podkapitoly je pohled na ženu z hlediska minulého a současného.

Role ženy a muže jsou v dnešní době do určité míry stále spjaty s existujícím společenským rámcem genderových vztahů - vztahů fungujících mezi muži a ženami. Až do roku 1948 platil na českém území takzvaný institut hlavy rodiny, přejatý z Napoleonova zákoníku, který zde platil více než 100 let a garantoval muži vymahatelnost jeho práv a plnění příkazů, které uložil ženě. Ženě bylo podle zákoníku určeno její místo ve společnosti. Tímto místem se stala rodina a domácnost, dále jí byla stanovena povinnost starat se o manžela, děti a bezproblémový chod domácnosti.⁹⁶ Tento institut přispěl k tomu, že jsou v současné české společnosti neustále zažité určité představy o postavení ženy a muže, ale také o jejich rozdělení rolí v rodině a ve společnosti. Některé nejsou pro ženy příliš příznivé a i přes veškerou snahu se je nedaří dostatečně efektivně řešit. Příkladem může být například níže uvedené postavení současné ženy na trhu práce.

5.2.1 Vzdělávání žen v současnosti

V současnosti se problémy týkající se obecného vzdělání řeší hlavně v zemích třetího světa. V těchto zemích panuje velice špatná životní úroveň, která je dána především nedostačujícími finančními prostředky a špatnými sociálními podmínkami obyvatelstva. To je jedním z hlavních důvodů, proč je zde velká ngramotnost, která postihuje jak ženské tak mužské pohlaví.

Problémy se vzděláním mají také ženy v některých vyspělých arabských zemích, zde se můžeme setkat i dnes s nevzdělanými ženami, které nemají nárok na kvalitní výuku. Je to dáno především náboženskou vírou, která v těchto zemích panuje. Převládá zde silný patriarchát a žena tady nemá žádná práva. Ženy jsou považovány za pouhou ozdobu manžela, jak tomu bylo v minulosti na většině území, a z tohoto důvodu jim nepřísluší žádné vzdělání, které není žádané a pro ženy potřebné. Takové smýšlení o ženách se týká také některých zemí na dálném východě. V České republice, stejně jako

---

⁹⁶ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 104 s. ISBN 80-86429-18-0.

ve zbytku světa, má žena stejné právo na studium jako muž a může si tedy zvolit svobodně obor, kterému se chce věnovat na střední nebo vysoké škole.

5.2.2 Postavení současných žen na trhu práce

V 21. století se ženy staly pro muže ve většině odvětví rovnocennými partnery. Přesto se i v současné době najdou pracovní odvětví, ve kterých jsou ženy vnímány společností i samotnými muži s despektem. Jedná se o profese, které byly v minulosti doménou mužů. Patří mezi ně řidičky kamionů nebo městské hromadné dopravy, slévačky, svářečky, karosářky, elektrikářky, zaměstnankyně IT nebo zaměstnankyně v pneuservise.⁹⁷ Obecně se dá říci, že se jedná o profese týkající se techniky, strojírenství a v menší míře také finančnictví.

Většinou jsou ženy bez poznámek přijímány na sekundárním trhu práce. Tento trh se liší od primárního, kde jsou dominantní muži, především tím, že jsou zde horší nebo méně výhodné pracovní příležitosti, se kterými souvisí i nižší mzda. V rámci tohoto trhu jsou možnosti kariérního růstu nebo odborného postupu také nižší. V neposlední řadě je nutné říci, že pokud je muž zaměstnán na sekundárním trhu práce, společnost na něj nepohlíží tak negativně, jako na ženu, která vykonává povolání, ve kterém dosud dominovali převážně muži.⁹⁸

„Ženská pracovní síla převládá v našem hospodářství především ve zdravotnictví a sociální činnosti 80,3 %, školství 74,5 %, peněžnictví a pojišťovnictví 61,1 %. Ženy dominují v profesích zdravotních sester, některých medicínských oborech (80 % pediatriček, 73 % dermatoložek a očních lékařek, 59 % neuroložek), v profesích učitelek a vychovatelek, bankovních úřednic, ale také kuchařek, uklízeček apod. Jejich práce souvisí ve valné většině s péčí a starostmi o druhé. Trh práce v České republice funguje stále spíše podle stereotypních představ a názorů než podle ohodnocení schopností a skutečného výkonu toho kterého jedince.“⁹⁹

---

⁹⁷ JOBS. *10+10 profesí, kam ženy muže nepustí (a naopak)* [online]. 2010 [cit. 2015-11-24].

⁹⁸ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 186. ISBN 80-86429-18-0.

⁹⁹ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 186-187. ISBN 80-86429-18-0.

Tento problém nerovného pohledu na muže a ženy pramení z minulosti a přesto, že se o něm příliš nemluví, stále zde je. Kromě výše zmíněného se můžeme setkat s mnohem horším typem diskriminace žen. Jedná se o diskriminaci platovou, která se týká i českého obyvatelstva. Z tabulek Českého statistického úřadu je jasné, že ženy v České republice dostávají za stejnou práci menší mzdu, a to napříč všemi pracovními obory.¹⁰⁰ Největší mzdový rozdíl je mezi platy, které dostávají vysokoškolští studenti. Vysokoškolsky vzdělané ženy berou zhruba o čtvrtinu menší mzdu za stejnou práci, kterou vykonává vysokoškolsky vzdělaný muž. Ženy mají také menší možnosti pracovního postupu a méně často řídí velké pracovní kolektivy.

Platová diskriminace se děje i přes snahu dnes již zaniklého Evropského hospodářského společenství¹⁰¹, které přijalo několik opatření k tomu, aby byl tento problém vyřešen. Jednalo se o článek 119 v Římské smlouvě, ve které je stanovena i zásada stejné odměny pro muže a ženy za výkon stejné práce. Mezi další směrnice, které mají tento problém řešit, se řadí článek 117 v Amsterdamské smlouvě, který definoval princip stejné mzdy za práci stejné hodnoty, který se neomezuje jen na stejné práce vykonávané muži i ženami ve stejné době, ale je možné ho aplikovat i do minulosti. Tento princip se nevztahuje jen na stejnou práci, ale i na práci kvalitativně jinou, o které se zaměstnanec domnívá, že má stejnou hodnotu jako práce někoho jiného, a proto by měla být ohodnocena stejně.¹⁰²

5.2.3 Postavení současných žen v rodině

Současná rodina se již málokdy drží tradičního rodinného modelu, ve kterém žena nevykonává žádnou práci a je pouze doma, zatímco muž se stává jediným živitelem rodiny. Muži se i nadále zaměřují na svou práci více než na rodinný život, ale díky vysokým životním nákladům a emancipaci žen, už málokdy vidíme v pracovním

---

¹⁰⁰ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy - 2. čtvrtletí 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-11-25].

¹⁰¹ Evropské hospodářské společenství – jednalo se o mezinárodní organizaci existující mezi lety 1958-1993, která měla podporovat ekonomickou integraci mezi určitými evropskými zeměmi. Tato organizace se na základě Maastrichtské smlouvy transformovala do Evropského společenství a jako samostatná organizace zanikla. [LEPORELO.IFO. *Evropské hospodářské společenství* [online]. [cit. 2015-12-23]].

¹⁰² VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 189-190. ISBN 80-86429-18-0.

procesu výhradně muže. Současné ženy vykonávají různá zaměstnání, prioritní pro ně zůstává i nadále rodina. Stává se, že ženin příjem je nutnou položkou celkového měsíčního příjmu rodiny, díky kterému si rodina může udržet přijatelnou životní úroveň. Muž se tedy musel začít dělit se ženou o postavení jediného živitele rodiny a ubylo mu z povinnosti samostatně finančně zabezpečit rodinu. Přesto na otázku, jestli je finanční zabezpečení rodiny především záležitostí muže, odpovědělo kladně 80 % mužů a 68 % žen.¹⁰³

Ženy se také starají v současnosti o většinu domácích prací, stejně jako to dělávaly v minulosti. Muži k domácím pracím i nadále přistupují chladněji, a to i přesto, že v moderní společnosti existuje mnoho spotřebičů, které dokáží domácí práce ulehčit a pro muže by tak neměly být nevládnutelnými. Příkladem může být pračka, sušička, lux, mikrovlnka, domácí roboti a další domácí spotřebiče.

Velkým problémem je pro muže vaření, které většina z nich alespoň částečně ovládá, ale každodenního vaření se aktivně zúčastňuje málokterý. Z průzkumů vyplývá, že 38 % žen vaří vždy o samotě, dalších 49 % to dělá většinou a jen v 10 % se manželé rovnoměrně střídají. Muži jsou většinou aktivní pouze v případě takzvaného velkého nákupu potravin, který probíhá jednou týdně či měsíčně. Přesto je zde patrné, že muž je při tomto nákupu spíše doprovázející pasivní osobou, než aktivním pomocníkem, který by měl přehled o tom, co je potřeba nakoupit. S tvrzením, že domácí práce by měly vykonávat především ženy, souhlasí 59 % mužů. Starší generace žen souhlasí z 63 %, mladší generace žen už pouze ze 44 %. Rozhodování probíhá ve většině rodin společně, což značí velký posun kupředu. V otázkách dlouhodobějšího a zásadnějšího charakteru spolurozhodují muž i žena společně, ale poslední slovo má většinou muž. Ženy rozhodují samy převážně v rámci běžného, provozního chodu domácnosti. Z průzkumů vyplývá, že 53 % mužů a 29 % žen si myslí, že muž by měl být jediný dominantní a měl by rozhodovat v důležitých rodinných záležitostech.¹⁰⁴

---

¹⁰³ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 105 a 117. ISBN 80-86429-18-0.

¹⁰⁴ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 106-107 a 117. ISBN 80-86429-18-0.

V současnosti tráví žena péčí o potomky více času než muž, stejně tomu bylo i v minulosti, přesto jsou v dnešní době patrné určité rozdíly, týkající se výchovy potomstva.

Existují tři modely výchovy. Jedná se o tradiční model, smíšený model a partnerský model. V minulosti byl znám pouze tradiční model, který předpokládal jednoznačnou angažovanost ženy. Žena s dětmi trávila většinu času, věnovala se jim, zajišťovala dětem základní péči, starala se o jejich volný čas a v nepolední řadě se s nimi i učila. V tomto modelu je žena jediná osoba, která je zodpovědná za celkový vývoj dítěte, je považována za hlavního činitele ve výchově a z tohoto důvodu na ní dopadá veškerá odpovědnost za jejich péči a výchovu. Ve smíšeném modelu na výchovu dítěte dohlíží z menší části i muž. V případě, že je doma, snaží se svým dětem věnovat. Většinou je v roli toho, kdo se stará o jejich volnočasové aktivity, chodí s dětmi ven, hraje si s nimi, sportuje s nimi nebo se s nimi učí. Poslední modelem výchovy je model partnerský. Tento model je nejmladší a i nejméně rozšířený. Pro muže i ženu předpokládá stejný podíl na výchově potomka nebo alespoň relativně nejvíce rovnocenný. Žena i muž se snaží dítěti věnovat podle svých možností a snaží se mu dát to, co ten druhý nemůže.¹⁰⁵

Obecně se dá říci, že současná generace otců se svým dětem věnuje stejně nebo více než jejich předchůdci což znamená, že zájem o výchovu je u mužů stále větší a ženám tak alespoň částečně přibylo více volného času, který mohou využít pro sebe.

V současnosti se objevil nový trend takzvaných mužů na mateřské dovolené, který předpokládá muže, jako hlavního vychovávajícího do 3 až 4 let věku dítěte. Tento trend převládá hlavně v rodinách, kdy většinu finančních prostředků obstarává žena, proto není možné, aby se po porodu starala dlouhodoběji o svého potomka.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 108-109. ISBN 80-86429-18-0.

¹⁰⁶ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 108-109. ISBN 80-86429-18-0.

5.3 Pohled na dnešní ženu

Tato podkapitola se pokusí popsat pohled na ženu, který panoval v dávné minulosti a jako protipól k tomu nastíní i pohled na dnešní současnou ženu a otázky s tím spojené.

5.3.1 Žena jako „strážkyně krbu“ v minulosti

V minulosti se v souvislosti s ženami občas objevuje sousloví žena „strážkyně krbu“, toto slovní spojení by se dalo aplikovat i na pravěk, v přeneseném slova smyslu jako „strážkyně ohně“, jednalo se především o spojitost ženy s domovem. Již v dávných dobách bylo jednou z hlavních ženských starostí a povinností udržovat oheň v domě a starat se o svou rodinu, to znamenalo připravovat pro ni potravu a v případě, že muž nebyl doma, zajistit pro ni bezpečí. Žena znamenala pro zbytek své rodiny domov, jistotu a pocit bezpečí. K ženě se v naší minulosti vzhlíželo a bylo na ní pohlíženo s velkou úctou, a to především od jejích nejbližších příbuzných. Bylo to dáno tím, že pro rodinu vykonávala důležitou roli tvůrkyně a strážkyně domova. Jednalo se o jednu z jejích prvních rolí a úloh, kterou měla plnit pro dobro své rodiny.¹⁰⁷ *„Důstojnost, nezastupitelnost a výlučnost ženské role, role tvůrkyně domova, strážkyně krbu, nebyla v té době ve společnosti ženě upírána. Role byly rozděleny: Muž měl na starosti záležitosti „vně“ a žena záležitosti „uvnitř“. Psychologicky vzato na tom byla žena o stupeň lépe, neboť ona vycházet „vně“ nemusela, kdežto muž se musel „dovnitř“ vracet. A vracet se domů znamená ten domov mít. A pokud domov znamená ženu, pak je žena nepostradatelná, má-li domov existovat.“*¹⁰⁸

5.3.2 Žena jako „matka a partnerka“ v současnosti

V moderní době a s přicházející emancipací žen se společnost začala zabývat novou otázkou jaké je postavení zrovnoprávněné ženy v rodině. Současné mínění se přiklání k tomu, že ženinou hlavní funkcí se stala její mateřská role, která je naprosto klíčová hlavně při výchově dětí. Tato role ženy matky je podpořena i faktem, že většina dětí z rozvedených manželství končí ve výhradní péči matek nikoliv otců.

---

¹⁰⁷ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 83-85. ISBN 80-86429-18-0.

¹⁰⁸ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 85. ISBN 80-86429-18-0.

S tím souvisí problém samoživitelek, které se mohou velice lehce dostat do finančních problémů, díky kterým jsou nuceny využívat pomoci širší rodiny nebo mít dvě zaměstnání a podobně. Díky těmto důvodům se začal v moderní společnosti objevovat nový trend. „Je možné, aby si většina žen žijících ve vyspělých zemích začala vědomě odpírat mateřskou roli?“ Faktem je, že některé vědecké studie s touto domněnkou souhlasí. Jde o studie týkající se demografického stárnutí naší populace, ze kterých je patrné, že dochází k postupnému vymírání evropského obyvatelstva.

I nadále ovšem z průzkumů vyplývá, že si 74,5 % mužů a 70,5 % starší generace žen myslí, že žena by měla dát přednost rodině před kariérou. U mladší generace žen už s tímto tvrzením souhlasí pouze 58,2 %.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 90-91 a 117. ISBN 80-86429-18-0.

6 VÝZNAMNÉ ŽENY HISTORIE

Kapitola významné ženy historie bude pojednávat o českých ženách, které jsou spjaty se spolky, o kterých práce pojednávala výše.

Tyto ženy se zapsaly do českých dějin díky svým nevšedním postojům, názorům a snahou něco změnit. Ať už se jednalo o Magdalenu Dobromilu Rettigovou, která se snažila ulehčit ženám v jejich údělu domácích hospodyněk tím, že pro ně psala do té doby u nás dosud nepublikovanou literaturu o tom, jak se stát správnou hospodyňkou, ženou a kuchařkou, nebo aktivita vlastenky Elišky Krásnohorské díky které vzniklo první dívčí gymnázium, které bylo v dřívějších dobách naprosto nemyslitelné. Dalšími ženami zahrnutými v této kapitole jsou Marie Riegerová-Palacká, Karolina Světlá a Josefa Náprstková.

6.1 Magdalena Dobromila Rettigová

Magdalena Dobromila Rettigová se narodila 31. ledna 1785 a zemřela 5. srpna 1845. Její dívčí jméno bylo Magdalena Dobromila Artmannová. Narodila se do rodiny vrchnostenského úředníka. Její otec zemřel předčasně a od jeho smrti byla Magdalena nucena začít navštěvovat školu v Plzni, kde se věnovala nejvíce ručním pracím, přestože už v té době psala své první verše. Do té doby ji učila matka doma. Ve svých třinácti letech začala u svých příbuzných vypomáhat hraběččinu kuchaři a objevila v sobě kuchařský talent.¹¹⁰

Dne 1. února 1808 se provdala za Jana Aloise Rettiga, přítele z raného mládí, který ji pomohl naučit se český jazyk, který v té době nebyl ještě samozřejmostí. Právnik Alois Rettig také skládal básně a když si všiml ženina talentu, jako jeden z mála mužů svou ženu podporoval v jejích snahách a pomáhal jí zdokonalovat se v jejích tvorbě. Radil jí ve výběru knih, které by si měla přečíst, zdokonaloval její češtinu a podporoval ji ve veršování, které společně se svým i vydával. Díky jeho toleranci a pochopení, které

---

¹¹⁰ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 65. ISBN 978-80-254-3002-6.

nebylo v té době běžné, se Magdalena Dobromila Rettigová mohla stát významnou ženou své doby.¹¹¹

Společenské uznání a popularitu jí přinesla její Domácí kuchařka aneb Pojednání o masitých a postních pokrmech pro dcerky české a moravské. Toto dílo bylo vydáno v roce 1826. Kniha se stala bestsellerem 19. století, kromě receptů se v ní Magdalena snažila své čtenářky naučit českému nezkomolenému jazyku. Její dílo také vštěpovalo ženám duchovní, kulturní a národní zájmy. Magdalena Dobromila Rettigová věřila, že když budou české ženy umět dobře vařit, stmelí se tím rodina. V jednom ze svých dalších děl Dobrá rada slovanským venkovankám učila ženy jak vařit levněji, zdravěji a chutněji. Toto dílo vyšlo v roce 1838 a bylo zaměřeno na nižší sociální vrstvy obyvatelstva. Kromě kuchařek psala i literaturu, která měla systematizovat a doplnit dívčí výchovu, která se do určitého věku uskutečňovala pouze doma. Mezi taková díla patří i dílo napsané v roce 1840, které se jmenovalo Mladá hospodyňka v domácnosti, jak sobě počínati má, aby své i manželovy spokojenosti došla. Dárek dcerkám československým od Magdaleny Dobromily Rettigové. Stala se první českou autorkou, která tuto systematizující literaturu v českých zemích začala psát.¹¹²

Magdalena Dobromila Rettigová také vedla čtenářský spolek a podporovala tak veřejný život. Stala se jeho knihovnicí a knihovnu, která čítala více než 150 děl, měla přímo ve svém bytě. Také kolem sebe seskupovala dívky, které učila vařit přímo u sebe doma a snažila se vzbudit v nich zájem o literaturu a českou vlast.¹¹³

Magdalena Dobromila Rettigová byla „*bezsporu dobrou manažerkou. Matka, hospodyně, spisovatelka, veřejná činitelka a snad i výdělečně činná žena. Vzdělání dívek sice pojímala konzervativně, jako výchovu k vlastenectví a k roli matky a hospodyně, sama však tomu obrazu stoprocentně neodpovídala. Tím své začky možná*

---

¹¹¹ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová ©2008, s. 166-167. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹¹² UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 168. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹¹³ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 168. ISBN 978-80-254-3002-6.

*přetvářela a ony zase pomalu přetvářely své dcery. Mohla za to děkovat nejen sobě, ale také Janu Rettigovi. Oba svým příkladem přelétli do dvacátého století.*¹¹⁴

6.2 Marie Riegerová-Palacká

Marie Riegerová-Palacká se narodila 18. dubna 1833 a zemřela 29. března 1891. Jejím otcem byl František Palacký¹¹⁵. V roce 1853 se Marie provdala za Františka Ladislava-Riegera, který byl právníkem, konkrétně to bylo v srpnu 1853 v kostele Panny Marie Sněžné.¹¹⁶ Svůj následný život zasvětila péči o chudé, děti a nezaopatřené matky. Stala se zakladatelkou Spolku sv. Ludmily, při tomto spolku vznikla i Průmyslová dívčí škola, která pomáhala dívkám z nejchudších rodin.¹¹⁷ Tato škola zanikla po jejím odchodu ze spolku. Marie Riegerová-Palacká si byla dobře vědoma toho, jak je dívčí škola pro nejchudší dívky důležitá a její zánik je velice špatné rozhodnutí. Podařilo se jí tuto školu následně obnovit, přejmenovala se na Vyšší dívčí škola pro ženská povolání a přesídlila do nové budovy v centru města.¹¹⁸

Po odchodu ze Spolku sv. Ludmily v roce 1873 se Marie Riegerová-Palacká začala angažovat při zakládání opatroven pro chudé nebo opuštěné děti. Díky jejímu přispění stoupl počet opatroven mezi lety 1882-1889 ze 7 na 16 v Praze. Marie Riegerová-Palacká také přiměla městskou radu, aby velice rychle schválila návrh na zřízení fondu pro podporu novorozenců a chudých matek. Tento fond během 9 let svého fungování poskytl podporu více než 1 625 matkám s dětmi, které se dostaly do tíživé životní situace. Mezi další návrhy Marie Riegerové-Palacké, které byly posléze zrealizovány, patřil návrh na vznik jeslí. Vznikl také výbor Paní pro městské mateřské školy a opatrovny. Vedení výboru náleželo Marii. Výbor měl pod patronátem 16

---

¹¹⁴ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 169. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹¹⁵ František Palacký – jeden z představitelů národního obrození, osobnost 19. století. Je považován za zakladatele moderního českého dějepiscetví, v soudobé společnosti byl uznávanou a významnou českou osobností kulturního i vědeckého života. [OSOBNOSTI. *František Palacký* [online]. 2006 [cit. 2015-12-27]].

¹¹⁶ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 19. ISBN 978-80-86713-55-7.

¹¹⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 60. ISBN 80-7277-241-4.

¹¹⁸ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 21. ISBN 978-80-86713-55-7.

mateřských škol, 16 opatroven a 7 jeslí.¹¹⁹ Ve svém domě v Praze, jako jedna z prvních žen, začala pořádat ženské salony. V salonech se vlastenky mohly setkávat a poslouchat přednášky o výchově dětí, literatuře a zdravotnictví.¹²⁰

Marie Riegerová-Palacká se také angažovala při sbírce, díky které bylo možné vybudovat chrám sv. Cyrila a Metoděje, dnešní významnou kulturní památku. Byla činná v oblasti filantropie, při níž spolupracovala s Vojtěchem Náprstkem. Oba dva spojoval také shodný názor v otázce práce žen v sociální činnosti a národním životě. Domnívali se, že jsou v těchto oblastech ženy opomíjeny a je potřeba hledat cesty, kterými by mohly národu přispět. Společnost tyto myšlenky od ženy přijímala velice pomalu, šlo o nestandardní, průlomové chování i jednání.¹²¹

Veškerou svou dobročinnou činnost a práci ve školských zařízeních mohla vykonávat především díky tomu, že v domácnosti byla velkoryse zastoupena svou starší dcerou Marií.¹²² I přes svou vytiženost a neschopnost být stoprocentní matkou a manželkou jí její rodina podporovala. S manželem měli 3 děti Marii, Bohuslava a Libuši.¹²³

6.3 Karolina Světlá

Karolina Světlá se narodila 24. února 1830 a zemřela 7. září 1899. Jednalo se o významnou ženu českých dějin. Byla považována nejen za výbornou literátku a představitelku májovců¹²⁴, ale angažovala se i v různých českých spolcích, jejichž společným zájmem bylo zlepšit postavení žen ve společnosti. Jméno Karolíny Světlé bylo za svobodna Johana Rottová. V roce 1852 se provdala za středoškolského

---

¹¹⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 73-74. ISBN 80-7277-241-4.

¹²⁰ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 24. ISBN 978-80-86713-55-7.

¹²¹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 60. ISBN 80-7277-241-4.

¹²² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 73. ISBN 80-7277-241-4.

¹²³ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 20. ISBN 978-80-86713-55-7.

¹²⁴ Májovci-jednalo se o literární skupinu českých básníků a prozaiků 2. Poloviny 19. Století, kteří se hlásí k odkazu K. H. Máchy jako k jejich duchovnímu otci, v jejich literatuře převládá odpor k současnosti [ČESKÝ JAZYK. *Májovci* [online]. 2014 [cit. 2016-01-11]].

profesora Petra Mužáka, který byl v mládí jejím soukromým učitelem. Literární tvorbu Karoliny Světlé ovlivnil fakt, že přišla s manželem o jejich ani ne roční dcerku. Kromě psaní hledala útěchu i ve spolkové činnosti, byla členkou Amerického klubu dam a zakladatelkou Ženského výrobního spolku českého.¹²⁵

Karolina Světlá se snažila zaměřit ve škole vzniklé při Ženském výrobním spolku českém, kromě výchovy kvalitních řemeslnic, také na všeobecný přehled, který začínal být potřebný pro nově vznikající ženskou inteligenci. Sama říkala „*Budeme krok za krokem se ubírat od průmyslu k umění, od práce ruční k práci duševní, výše a výše neustále stopou časového pokroku.*“¹²⁶

Statěmi O vychování žen a Listy ženám o ženách, ve kterých pátrala po důvodech ženské emancipace, vyvolala pobouření většinové společnosti. Toto dílo bylo vydáno v roce 1867 a naposledy v roce 1941. Karolina Světlá byla přesvědčena, že ženy jednou díky svým vlohám a inteligenci dokáží, že strach z ženských znalostí je nesmyslný. Předpokládala, že z emancipace budou mít užitek i muži. „*Otec, bude zproštěn nejhodavějších starostí o rodinu, bude-li vědět, že choť je s to po jeho smrti uživit děti, a ženich si bude konečně jist, že je milován kvůli sobě a nikoli jen kvůli postavení a výhodám, jež ženě poskytuje sňatek.*“¹²⁷ Vždy se snažila svým odpůrcům mimo jiné vysvětlit, že ženy se budou i nadále starat o rodinu a děti, jen by se měly stát samostatnějšími, což považovala za první podmínku lidské důstojnosti. Vívala také nové technologické postupy a objevy, byla zastánkyní toho, že ženy by neměly ustrnout ve vývoji, když se lidská společnost neustále rozvíjí.¹²⁸

---

¹²⁵ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 170-171. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹²⁶ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 172. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹²⁷ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 174. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹²⁸ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 173-174. ISBN 978-80-254-3002-6.

Karolina Světlá byla tak významnou ženou, že spolek, který založila, jí věnoval pomník, který byl 29. května 1910 slavnostně odhalen v parku na Karlově náměstí. Jednalo se o první pomník věnovaný ženě, který vznikl v Praze.¹²⁹

Karolina Světlá po celý svůj život trpěla různými chorobami. Od mládí ji trápily bolesti hlavy, měla panický strach z vody, bouřek a díky svému psaní až do vyčerpání trpěla postupnou ztrátou zraku. Ve stáří začala trpět také na přeludy, lékaři se přikláněli k názoru, že se jedná o oční nebo nervovou chorobu. Zemřela skoro nevidomá ve věku nedožitých 70 let.¹³⁰

6.4 Josefa Náprstková

Josefa Náprstková se narodila 8. října 1838 a zemřela 13. září 1907. Jako jediná ze všech žen zmíněných v této kapitole nepocházela z měšťanské vlivné rodiny, ale ze skromných poměrů. Vlastním jménem Josefa Křížková vstoupila do povědomí společnosti až poté, co se provdala za významného bohatého měšťana, pražského radního, mecenáše a především zakladatele Průmyslového muzea Vojtěcha Náprstka.¹³¹

Jejich společná svatba konaná dne 25. února 1875¹³² se stala senzací. Nejen proto, že si zaměstnavatel bral za ženu svou zaměstnankyni, a vlivný člověk ženu s nízkým původem, ale také proto, že sňatek uzavřený na Staroměstské radnici v Praze se stal prvním občanským sňatkem. Do té doby byly veškeré sňatky konány pouze se souhlasem katolické církve.¹³³

Hned po svatbě se Josefa Náprstková ujala vedení rodinného podniku, ve kterém byla dříve řadovou zaměstnankyní. „Mezi manžely došlo k rozdělení činnosti. Náprstek se věnoval vlasteneckým, vzdělávacím a dobročinným aktivitám, budoval knihovnu,

---

¹²⁹ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 176. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹³⁰ UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008, s. 171 a 180. ISBN 978-80-254-3002-6.

¹³¹ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 27. ISBN 978-80-86713-55-7.

¹³² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 85. ISBN 80-7277-241-4.

¹³³ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 27. ISBN 978-80-86713-55-7.

udržoval kontakty s krajany, pořádal výlety, dýchánky a přednášky, zatímco jeho žena stála jakoby v pozadí a zajišťovala praktický chod domácnosti.¹³⁴ „Manželovi se Pepička ve všem úplně přizpůsobovala a pro jeho ušlechtilé cíle přispívala hlavně tím, že dbala o hmotné prostředky k podnikům Náprstkovým, potřeboval-li Náprstek peníze na knihy nebo muzejní předmět, došel si do pokladny k Pepičce.“¹³⁵ Řízením podniku se tedy Vojtěch Náprstek příliš nezabýval a veškeré povinnosti spojené s jeho chodem spočívaly na Josefě Náprstkové. Musela se také starat o čtyři opuštěné dívky, které její manžel přivedl do rodiny nedlouho po svatbě.¹³⁶

V domě U Halánků, kde tento manželský pár bydlel, se často objevovala soudobá smetánka, která zde diskutovala. Konaly se tu přednášky pro Americký klub dam, ve kterém se Vojtěch Náprstek angažoval. O tom všem musela mít Josefa Náprstková přehled, a kromě dobré matky, být i dobrou hospodyní a hostitelkou.

Podílela se na vybudování kolekce lidových výšivek a krajek, kterou pojmenovala Práce českých matek, a která se stala jednou z nejnavštěvovanějších výstav Průmyslového muzea, které založil její manžel. V roce 1885 se stala společně s Věnceslavou Lužickou-Srbovou jednou ze zakladatelek spolku Domácnost. Mimo jiné se podílela i na přípravách dvou expozic v rámci Zemské jubilejní výstavy, konané v Praze roku 1891.¹³⁷

Po smrti svého manžela se Josefa Náprstková začala plně soustředit na udržování knihovny a muzea, které její muž založil, považovala to za naprostou samozřejmost, šlo o udržování nejdůležitějšího manželova odkazu. Kromě toho se až do konce svého života angažovala v institucích, které měly vztah k výchově a postavení žen. Zřídila například nadaci pro ženy z dělnického prostředí a projekt Zátíší. V tomto projektu šlo o vybudování fondu a útulku pro dělnické ženy, které by zde mohly

---

¹³⁴ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 85. ISBN 80-7277-241-4.

¹³⁵ UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009, s. 28. ISBN 978-80-86713-55-7

¹³⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 85. ISBN 80-7277-241-4.

¹³⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 86. ISBN 80-7277-241-4.

spokojeně žít a ve stáří, v případě špatné finanční situace, i dožít. Tento fond také každý rok vyplácel finanční podporu ženám, které o ni požádaly.¹³⁸

Celý svůj život byla Josefa Náprstková skromná, odsuzovala marnotratnost a podporovala nejrůznější dobročinné a vlastenecké sbírky. Nikdy si nestěžovala na to, že žila ve stínu svého chotě. Po její smrti v roce 1907 si mnoho lidí uvědomilo i její přínos, přestože se nikdy nijak zvlášť nechlubila ani neprosazovala. V nekrolozích se jí dostalo mnoha poct a zasloužených uznání, která za svého života odmítala.¹³⁹

6.5 Eliška Krásnohorská

Eliška Krásnohorská se narodila 18. listopadu 1847 a zemřela 2. listopadu 1926. Její dívčí jméno bylo Alžběta Pechová, do povědomí lidí se dostala pod pseudonymem Eliška Krásnohorská.¹⁴⁰

V mládí navštěvovala soukromou dívčí školu manželů Svobodových, dále pak ústav pro ruční práce sester Krausových, ale ani v jedné z těchto institucí nevydržela dlouho. Ze školy manželů Svobodových byla vyloučena ve 12 letech, protože veškerou novou učební látku ovládala z hodin domácí výuky, neměla zde tedy příliš co na práci a nudila se. Ve škole ručních prací sester Krausových se nebála vyjádřit nahlas své vlastenecké názory, které se neslučovaly s názorem ostatních žaček. Z této instituce odešla po jednom roce studia. Na její vlastenecké smýšlení měla velký vliv další významná žena Karolina Světlá, zakladatelka Ženského výrobního spolku českého, se kterou se Eliška Krásnohorská během svého života seznámila. Karolina brala Elišku, jako svou vlastní dceru. Pomáhala jí v její literární tvorbě a často se jí svěřovala se svými myšlenkami a názory, které jí samotnou v jejím životě velmi ovlivnily.¹⁴¹

Eliška Krásnohorská byla aktivní členkou několika spolků vzniklých v 19. století. V mládí navštěvovala Americký klub dam, který ji přivedl do světa žen z vyšších

---

¹³⁸ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 86. ISBN 80-7277-241-4.

¹³⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005, s. 86. ISBN 80-7277-241-4.

¹⁴⁰ OSOBNOSTI. *Eliška Krásnohorská* [online]. 2006 [cit. 2016-1-15].

¹⁴¹ KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné*. Na Smíchově: Vaněk a Votava, 1921, s. 113, 137 a 144. ISBN neuvedené.

společenských vrstev. Díky tomuto spolku pochopila komplikovanost ženských vztahů a naučila se, jak si má počínat moderní žena na prahu nového století. Další spolek, ve kterém byla činná přes 35 let, byl spolek, který založila její přítelkyně Karolina Světlá, jednalo se o Ženský výrobní spolek český. Nejprve měla funkci sekretářky spolku, po odchodu Karoliny Světlé z vedení, se ho ujala sama. Ve vedení spolku zůstala do vysokého věku a mezi její přínosy patřil mimo jiné pomník věnovaný Karolině Světlé postavený na Karlově náměstí.¹⁴²

Do dějin se zapsala ve chvíli, kdy založila svůj vlastní spolek. Jednalo se o spolek Minerva založený v roce 1890. Tento spolek stál za vznikem prvního dívčího gymnázia v Čechách, které se otevřelo téhož roku.

Kromě působení ve spolcích a přispívání do řady časopisů, byla Eliška Krásnohorská také libretistka, překladatelka a nadaná spisovatelka. Mezi její nejznámější libreta patří ty, které složila pro Bedřicha Smetanu k operám *Hubička*, *Viola*, *Čertova stěna* a *Tajemství*. Z knižní tvorby potom například básnická sbírka *Vlaštovičky* nebo dívčí román *Jediná*.¹⁴³

Eliška Krásnohorská byla po celý svůj život aktivní ženou. Uměla se postarat o sebe i o své blízké, přesto, že se za celý svůj život nevdala a zůstala svobodná. Zemřela ve věku 79 let. Je pohřbena na Olšanském hřbitově. Její život byl inspirativní stejně jako ona sama. Její pomník stojí na Karlově náměstí nedaleko pomníku Karoliny Světlé.¹⁴⁴

---

¹⁴² KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné*. Na Smíchově: Vaněk a Votava, 1921, s. 198. ISBN neuvedené.

¹⁴³ OSOBNOSTI. *Eliška Krásnohorská* [online]. 2006 [cit. 2016-1-15].

¹⁴⁴ TURISTIKA. *Pomník Elišky Krásnohorské* [online]. 2009 [cit. 2016-1-15].

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo shrnout přístup žen ke vzdělávání společně s jeho obtížným prosazováním v různých časových etapách, od starověku až po novověk, se zaměřením na české země v 19. století. Tento její cíl byl naplněn a problematika související s tématem vzdělávání žen byla v celé práci dopodrobna řešena. Bakalářská práce je využitelná i v praxi, přestože je psána pouze v teoretické rovině bez praktické části. Práce by mohla být využívána jako samostatný studijní materiál sloužící k rozšíření vědomostí v rámci tohoto tématu, nebo by mohla být podkladem pro část učebnice zabývající se vzděláváním žen v historii a jejich postavením. Téma postavení mužů a žen ve společnosti je velice aktuální i v dnešní době, proto je práce i přes své převážně historické zaměření velice aktuální.

V poslední kapitole se bakalářská práce také věnovala pěti ženám, které se snažily vylepšit podmínky v rámci vzdělávání žen v českých zemích. Jejich snahou bylo také přesvědčit společnost o tom, že rovnoprávnost mezi pohlavími je klíčovou součástí pro pokrok celé společnosti, a že sama otázka rovnoprávnosti je úzce spjatá s otázkou vzdělanosti.

Z celé práce je patrné, že se ženám po dlouhá staletí nedostávalo v dostatečné míře ani jednoho z výše uvedených a často si musely vše vydobýt samy. Ve starověku ženám v seberozvíjení bránil patriarchát, ve středověku církve. Zlepšení nastalo až na počátku 18. století, kdy si někteří myslitelé začali uvědomovat důležitost vzdělávání žen a s tím související rovné postavení ve společnosti. Tito lidé se posléze snažili prosadit rovné příležitosti pro obě pohlaví. K naprosté emancipaci v dnešním slova smyslu, ale vedla ještě dlouhá cesta.

Na konci 19. století a s příchodem 20. století si už většina společnosti byla ochotna připustit, že vzdělávání je potřebné pro obě pohlavní, ale role muže byla stále dominantní. Žena stojící po jeho boku, byla brána stále jako okrasa a veškeré její názory byly druhořadé, potlačované a často opomíjené, a to i přes veškerý její kulturní přehled i vzdělání, které ženy začaly nabývat.

V průběhu 20. století se ženám podařilo docílit rovnoprávnosti i díky přispění nově vznikajících organizací, jako je například Organizace spojených národů. Tyto organizace se snažily podpořit rovné postavení ve společnosti pomocí různých vyhlášek a nařízeních. Jednotlivé státy světa si do svých ústav začaly začleňovat ustanovení o rovnoprávnosti, popřípadě listiny základních lidských práv a svobod.

Ženy se začaly shromažďovat v různých spolcích, ve kterých hlásaly rovnost pohlaví, distancovaly se od mužů a snažily se dokázat, že žena zvládne vše sama bez pomoci partnera. Tyto spolky sdružující ženy, se začaly nazývat feministické a jeho členky feministky. Dnes se můžeme setkat s extrémistickým smýšlením, ze strany některých těchto spolků, kdy je žena uctívána a muž je zde brán jako nepotřebný jedinec.

Na přelomu nového tisíciletí už nikoho nepřekvapí, když v čele společnosti stojí žena, nebo když se žena stane samoživitelkou a musí se postarat o své potomky, bez podpory a pomoci partnera. Tyto nové role s sebou přináší nové výzvy a úskalí, kterým musí ženy čelit.

Přes veškerý pokrok, kterého ženy za celá tisíciletí dosáhly, můžeme bohužel i dnes sledovat jakýsi boj o rovnoprávnost, který se pouze přesunul do jiných odvětví. Místo vzdělávání se řeší například nerovné platové podmínky. Mezi další novodobé trendy patří pozdní rodičovství nebo kariérismus žen. Budoucnost je velice nejistá a je jasné, že neustálý vývoj s sebou přinese další zatím skryté gender problémy, se kterými se bude muset naše společnost vypořádat.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ABRAMS, Lynn. *Zrození moderní ženy: Evropa 1789-1918*. Vyd. 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 367 s. ISBN 80-7325-060-8.
- BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2005. 175 s. ISBN 80-7277-241-4.
- BEDNÁŘOVÁ, Věra. *Postavení ženy ve starověku*. Praha: Petr, 1941. 35 s. ISBN neuvedené.
- LENDEROVÁ, Milena, ed. *Eva nejen v ráji: žena v Čechách od středověku do 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2002. 198 s. ISBN 80-246-0375-6.
- LENDEROVÁ, Milena. *K hříchu i k modlitbě: žena v minulém století*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1999. 300 s. ISBN 80-204-0737-5.
- LENDEROVÁ, Milena, ed. *Z dějin české každodennosti: život v 19. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009. 430 s. ISBN 978-80-246-1683-4.
- POLIŠENSKÝ, Josef a OSTROVSKÁ, Sylvia. *Velké a malé ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Praha: Jan Krigl, 2000. 241 s. ISBN 80-902045-5-4.
- ŠTVERÁK, Vladimír a ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Karolinum, 1999. 98 s. ISBN 80-7184-797-6.
- UHROVÁ, Eva. *České ženy známé a neznámé*. Vyd. 1. Praha: E. Uhrová, ©2008. 191 s. ISBN 978-80-254-3002-6.
- UHROVÁ, Eva. *Ženy, které uměly myslet i bez manžela*. Vyd. 1. Praha: Krásná paní, 2009. 77 s. ISBN 978-80-86713-55-7.
- VACÍNOVÁ, Tereza. *Dějiny vzdělávání od antiky po Komenského*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 240 s. ISBN 978-80-86723-74-7.
- VODÁKOVÁ, Olga, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Rod ženský: kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

POLIŠENSKÝ, Josef. *Ženy v dějinách lidstva*. Vyd. 1. Bratislava: Obzor, 1972. 241 s. ISBN neuvedené.

Memoáry, korespondence a výběry z děl

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška. *Z mého mládí: vzpomínky životopisné*. Na Smíchově: Vaněk a Votava, 1921. 199 s. ISBN neuvedené.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ JAZYK. *Májovci* [online]. 2014 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/majovci/>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Průměrné mzdy - 2. čtvrtletí 2015* [online]. 2015 [cit. 2015-11-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-2-ctvrtleti-2015>

JOBS. *10+10 profesí, kam ženy muže nepustí (a naopak)* [online]. 2010 [cit. 2015-11-24]. Dostupné z: <http://www.jobs.cz/poradna/10-10-profesi-kam-zeny-muze-nepusti-a-naopak/>

LEPORELO.INFO. *Evropské hospodářské společenství* [online]. [cit. 2015-12-23]. Dostupné z: <https://leporelo.info/evropske-hospodarske-spolecenstvi>

OSOBNOSTI. *Eliška Krásnohorská* [online]. 2006 [cit. 2016-1-15]. Dostupné z: <http://www.spisovatele.cz/eliska-krasnohorska#cv>

OSOBNOSTI. *František Palacký* [online]. 2006 [cit. 2015-12-27]. Dostupné z: <http://diskuse.tiscali.cz/osobnosti/frantisek-palacky-424342/>

NAŠE RODINA. *Co najdeme v katechismu* [online]. 2008 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: <http://www.nase-rodina.cz/article.php?clanek=484#>

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Co je to trivium?* [online]. 2011 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.info/trivium>

SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. *Co je to koedukace?* [online]. 2011 [cit. 2015-10-31]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/koedukace.html>

TURISTIKA. *Pomník Elišky Krásnohorské* [online]. 2009 [cit. 2016-1-15]. Dostupné z: <http://www.turistika.cz/mista/praha-pomnik-elisky-krasnohorske>

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Gorčicová Erika

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Prezenční

Název práce: Vzdělávání žen v etapách vývoje dějin lidstva

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 59

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 13

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 10

Vedoucí práce: Mgr. Krejsová Jana